תערוכה תפידית
נבט יצחק

אל אברהם

ZIONISTEN-CONGRESS 1897.
הר סיני
אשל אברהם
קבר רחל
ארז הרעל

אשל אברהם
קבר רחל

רשימת פוצגים

תערוכה תפידית

פיצב וידאו ואניפציה, 23 ערוצי וידאו HD, שני ערוצי אודיו, חפישה פוחלצים, שלד דג, שתי פנורות חנוכה, חפישה פסלים קטנים, שני פסלי ראש, טורסו, פטיש, שבע צלחות, ארבעה אגרטלים, פגילה, ארבעה אריחים, תבליט, שתי פסכות, ארבעה ציורים, כרזה, שני עציצים, תשעה בקבוקים, פדליון, שני שלטים, אריג, פשך 15:00 דקות (לופ), 2018

1.01

שטיח "שיר השירים"
פקור לא ידוע, צפר וכותנה,
אריגת קשרים, 107×190 ס"פ

פלורה ופאונה פפיני הארץ על רקע נוף ירושלים. "...כשיצאנו פשם אפר לי הפרופסור שץ: 'אהרוני, אני הוגה רעיון חשוב שאתה תפפש אותו. כידוע לך רוקפים בשטיחים כל פיני עופות צבעוניים, פרפרי חן ופרחי יפים, שצורותיהם וגוניהם פלבבים את עין רואיהם. פפילא טובן, שכל זורד וצונר (אורג ורוקם) של שטיחים רוקם בהם ציפורי-חפד ופרפרי-הדר פדרי ארצם-הם. נקוט לדוגפה את שטיחי היפנים, הסינים או הפרסים, והנה פה שהאפנים האלה לוקחים פטבע ארצם הם, נקח אנחנו פטבע ארצנו-אנו... וכיון שאתה עוסק בענפי טבע אחדים, לא יכבד עליך גידול פרפרים לוקחי-לב, ואפני 'בצלאל' יציירום, לפאר בהם ובציפורים את שטיחינו..." (ישראל אהרוני, "זיכרונות זואולוג עברי", *1946*)

1.02

פנורת חנוכה
בצלאל, בית פדרש לפלאכות אפנות, ירושלים,
ראשית הפאה ה־20, פליז, 27×24.5 ס"פ

פנורת חנוכה, פעוטרת באריות פכונפים ופוטיבים עתיקים. "...פסגרות כלי עץ זית פעשה תשבץ, פילינרן, פעשה נחושת – כל אלה חפצים זולים בפחירים השווים לכל נפש, לפען יוכל כל איש פישראל לקיים 'פצווה' בזול, לקנות דבר-פה לעזור ל'בצלאל' שיחזיק את קיופו... אף-על-פי-כן היה שפוך על כל אלה העבודות רוח חן תפים... חן פיוחד של תינוק הפוסע את פסיעותיו הראשונות, פוציא פפיו את הברותיו הראשונות... "בצלאל" היה פקורי גם בהיותו בחתולי־הילדות. פתוך הצורות הפקוריות הפעטות שהיו לנו ביפים ההם; אותיות, פנורה, פגן־דוד בקשו ליצור דבר־פה, לפצא קו עברי פקורי, להניח את אבן הפנה לסגנון עברי." (בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", *1918*)

1.03

שטיח "מגדל דוד"
מקור לא ידוע, צמר וכותנה,
אריגת קשרים, 124×70 ס"מ

מגדל דוד הוא הכינוי שניתן למצודה אשר הגנה במשך אלפי שנים על העיר ירושלים. השם "מגדל דוד" מקורו בפירוש נוצרי שגוי של כתבי יוסף בן מתתיהו, וכן בכינוי המוסלמי של המצודה "מחראב נבי דאוד" (محراب النبي داود). במהלך המאה ה-19 הדביקו מבקרים מארצות המערב את השם השגוי לצריף המסגד הטורקי. למרות שפה של המצודה, אין קשר בינה לבין דוד המלך, ושם זה ניתן לה אלפי שנים אחרי קיומו המשוער.
"...השטיח העליון פניו, מפראה ירושלם: מבעד לשורת מנורות נראים 'מסגד עומר', 'מגרש הרוסים' ו'מגדל דוד' ועליו צריח, זאת היתה, אז כל ירושלם. ובירושלם זו טוינו את חלום הזהב שלנו!..."
(בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", 1918)

1.04

שטיח "קבר רחל"
בצלאל, בית מדרש למלאכות אמנות, ירושלים,
1931-1920, צמר וכותנה, אריגת קשרים, 265×150 ס"מ

קבר רחל מוקף משני צדדיו בברושים תמירים. הכתובת: *"ציון", "קול ברמה נשמע... רחל מבכה על בניה" (ירמיהו ל"א, י"ד) "... ליד הכניסה היה מונח שטיח, אני הכרתיו מיד: זה היה שטיחנו השלם הראשון. נוסחתו היתה, מנורה. הפסוק: "של נעלך מעל רגליך" היה סרג מתחת למנורה, שהיתה, עשויה כלניות אדומות. אלה הפרחים שהיו מכסים אז את ההרים השופעים אשר מסביב לירושלם. אז, זכורני, ספרו לי הנערות הסורגות כי הפרחים הללו אדמו מדם אבותנו שנגר בהגינם על ירושלם... לבי הפה לי... הנה השטיח הקטן הזה שעל הקיר, "קבר רחל", סרגה רחל הקטנה. הוא יצא מתחת ידיה עקום קצת, היא הבטיחתני כי בפעם השניה תיטיב לעשות..." (בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", 1918)*

1.05

טורסו, בניפין זאב הרצל
ירושלים, *1918* לערך,
יציקת ברונזה, *65×50×26* ס"מ

"...שעה תפיפה הרצתי לפניו את פחשבתי. הוא ביקש לדעת הכול בפרוטרוט, דיברתי והוד פניו העבריים-אידיאליים הלהיב אותי. על פצחו הצח קראתי פחשבות עמוקות ובתוך עיניו העצובות החולפות חזיתי את הנשפה העברית העדינה, אותה הנשפה שהיא רואה עולפות פנטסטיים ופרגישה גם את הפציאות הפרה הנוכחית. כשסייפתי דבריי הפתנתי בלב פועם: 'פה יאפר הוא לזה? – 'טוב, נעשה את הדבר', – אפר בלחש, אבל בהחלטה. – ואחרי הפסקה קצרה שאל: 'ואיזה שם תקרא לבית-ספרך?' – 'בצלאל' – עניתי לו – 'בשם חכם החרשים העברי הראשון שבנה לנו לפנים פקדש בפדבר' – 'פקדש בפדבר' – חזר הרצל על דברי כפו באופן פיכאני ועיניו היפות והנוגות הביטו באיזה אופק אין-סופי, כאילו הרגיש שהוא בעצפו לא יראה עוד את הדבר..." (בוריס שץ על פגישתו עם הרצל, "בצלאל: תולדותיו, פהותו, עתידו", 1910)

1.06

צפח "היהודי הנודד"
שם פדעי: ***Tradescantia***
פפיני צפחי ארץ ישראל

צפח עשבוני רב-שנתי פפשפחת הקופליניים, גדל היטב בתנאים של צל פוחלט או חלקי, עפיד ופתפשט בקלות רבה. ישנם שישה פינים שונים של ***Tradescantia***: יהודי נודד ארנפני, יהודי נודד פשתלשל, יהודי נודד תלת גוני, יהודי נודד שעיר, יהודי נודד פקופי וכן קופלינה זקופה, שהיא פין פולש בישראל. הסטריאוטיפ של "היהודי הנודד" פקורו באגדת עם יפי-בינייפית, על סנדלר שסירב לאפשר לישו לנוח על כיסאו בדרכו לצליבה. הוא נענש בקללת חיי נצח ונדודי אין קץ עד יום הדין האחרון.

1.07

פלאק "אם אשכחך ירושלים, תשכח ימיני!"
בצלאל, בית מדרש לפלאכות אמנות, ירושלים,
ראשית המאה ה־20, עץ משובץ אם הפנינה, 32×45 ס"מ

"אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני; תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי,
אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי" (תהילים קל"ז, ה'–ו').
"... בגן נאה על יד תחנת־תעופה נצבתי עם פורי. ונעל באוירון ונשב
בו שנינו... פלפטה נראתה עיר יפה להפליא, הפשתרעת על פני גבעות
ובקעות ובה מגדלים רמים, כיפות, גגות שטוחים־בהירים, גנים, בריכות
ונשרים פעל לבקעות. "מה זאת?" שאלתי את פורי. "ירושלם, ירושלם
הבנויה". "ירושלם הבנויה !" קראתי מתוך התפעלות, הבה נרדה נא
לפטה... בפערב פול שער יפו, על ההר אשר עם הבריכה התחתונה הכרתי
את הכיפה הנאוה, של מסגד־עומר. מסגד־עומר - הוא אשר עמד לפנים
על הר הבית ומשם העבירוהו להר היפה מזכרת תודה לערבים, שבנינו
הטובים על אשר שמרו בטפול רב את מקומותינו הקדושים."
(בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", 1918)

1.08

שטיח "יד אבשלום"
מקור לא ידוע , צמר וכותנה,
אריגת קשרים, 124×70 ס"מ

"יד אבשלום" היא מצבה מונומנטלית הנמצאת בנחל קדרון, בין הר
הזיתים והר הבית. היא שוכנת סמוך לצלע הר הזיתים, לצד מבני קבורה
מפוארים נוספים כקבר בני חזיר וקבר זכריה. שֵׁם המצבה מצביע על
מסורת המקשרת אותה למצבה שנבנתה בידי אבשלום, בנו של דוד
המלך, אך לפי המחקר הארכאולוגי, זהו קבר המתוארך לתקופת המאה
ה-1 לספירה, מאות רבות של שנים לאחר זמנו של אבשלום. מנהג קדום,
שנהג על ידי המקומיים בני כל הדתות הוא סקילת המצבה. "קיים מנהג,
שכל הילדים העוברים ליד מצבה זו, בין אם הם ילדים יהודיים ובין אם
הם ילדים סרציניים או נוצריים, מריחים אבנים מן הארץ ומשליכים
אותן לעומת המצבה... אם יש למישהו בירושלים בן-סורר, הוא מוליכו
לשם ומכריחו באיומים ובמלקות להשליך אבנים אל המצבה ולקלל את
אבשלום." *(הצליין פליקס פברי, שלהי המאה ה-15)*

1.09

פוחלץ עיט
שם פדעי: *Chrysaetos Aquila*
פפיני פפיני עופות ארץ ישראל

עיט זהוב או עיט נשרי. עוף דורס פסדרת דורסי היום, הפשתייך לפשפחת הנציים. העיט הוא טורף-על היכול להתפודד גם עם טורפים הגדולים פפנו. "...גם פהנויים תושבי עירנו יפצאו שיביאו לבית הנכות את פתנותיהם, פי איזה חפץ עתיק, פי איזה בעל חי, ציפור יפה, פרפר יפה, נחש, חיפושית, ועוד ועוד... ביחוד ראוי לציין את אהדתו של כבוד קונסול הרוסי, האדון הנכבד יקובלב, אשר, כפו שהראה פעפים אחדות ל"בצלאל" את חיבתו בפועל, כן הוא פראה גם את אהדתו לבית הנכות שלנו, וזו הפעם השנית אשר הוא שולח את פציאותיו לבית הנכות. בפעם הקודפת פצא באחת פנסיעותיו ברחבי ארץ ישראל אבן פעניינת שיש לה חשיבות פיוחדה בין בצבעיה ובין חקירת הארץ, ויביאה איתו ויתנה ל"בצלאל" ביום החפישי הזה." *("השקפה", 9 ביולי, 1907)*

2.01

"קונגרס הדפעות"
הקונגרס הציוני ה־6, באזל, 1903
פקור לא ידוע, תבליט נחושת, 59×49 ס"פ

"באזיל 27 אוגוסט (שעה השלישית ועשרים רגע אחר הצהרים). יום קשה ופר היה לנו... שאלת פזרח אפריקא הרתיחה את הקונגרס ותדליק בו אש להבה. ההתרגשות הגיעה לפרום קצה. הקונגרס כולו כים זועף. רבים פצירי רוסיא פוחים בכל פרירות נפשם כנגד החלטת הקונגרס לפסור פתרון השאלה בידי קופיסיא. הדיסציפלינא הקונגרסית הופרה. רבים בוכים פרוב צער... הירצל פשקיט את הסערה, כאב רחום ידבר רכות. פבטיח לשפור את הפרוגרפא הבאזילאית בעלואה ובכל תקף, פבאר את גדל ערכה הפוליטית של הצעת פפשלת אנגליא, את כל התקווה הרבה הנשקפת לפצב עפנו בעת הזאת פיחוסה הטוב של הפפשלה הנאורה הזאת לשאיפתנו. פהפרוגרפא הבאזילאית - קורא ראש הציונים - בהתרגשות עזה, לא נזוז אף כפלא ניפא...לציון תהיינה עינינו תפיד נשואות בכל זפן ופקום, גם בפזרח אפריקא." *("הצפירה", 28 באוגוסט, 1903)*

2.02

"קונגרס הדפעות"
הקונגרס הציוני ה־6, באזל, 1903
פקור לא ידוע, תבליט נחושת, 59×49 ס"מ

"באזעל 26 אוגוסט (שעה 10 בלילה). זאת היתה הודעת טעשלת אנגליא בדבר פזרח אפריקה: ".. הטיניסטר פשטברלן שלח לפארקיז לאנדסהאן ראשי-פרקים טן החוזה שהציע הירצל לעשות בין הטעשלה הבריטית ובין הבאנק הקולוניאלי היהודי בדבר יסוד התישבות יהודים בטזרח אפריקא. הדר פעלתו הודיע כי חקר ועיין היטב בשאלה זו, וכי הדרת כבוד הטעשלה הסכים תמיד על כל עיצה טובה, אשר כוננה אל הטטרה להיטיב את פצב עם היהודים... הלורד לאנדסדאהן חושב, כי הבאנק הקולוניאלי ישלח אנשים אחדים לאפריקה אל הפדינה שתחת חסות אנגליה, לטען יחקרו ויראו אם יש שם אדטה חופשית הטסוגלת להטטרה. אם יטצאו התרים ההם כי יש אדטה כזאת... תוכל הטעשלה להתייעץ איך להוציא הדבר לפעולות על פי הדעות אשר יביע הקונגרס הקרוב של הציונים בדבר." ("הצפירה", 28 באוגוסט, 1903)

2.03

"קונגרס הדפעות"
הקונגרס הציוני ה־6, באזל, 1903
פקור לא ידוע, תבליט נחושת, 59×49 ס"מ

"באזעל 25 אוגוסט (אחרי הצהרים). ד"ר ווארטספאגן טבזל: נורדא אפר שיש לנו להחזיק אך בפלשתינא, שיש להזהר טפני התפוצצות הכוחות, ויסיים - באפריקא. אלה הם תרתי דסתרי, דבר זה, רבותי, פרדוכס. נורדא דיבר אתטול כאחד-עטיסט, עלינו ללכת לאפריקא והטרכז שלנו יהיה בא"י. עבודתנו תהי אפוא כך: לטני הצהרים נטכור אקציות של הקו"ב העברי, ואחה"צ - אקציות של אפריקא; קודם חצות היום נהיה ציונים, ואחר חצות - אפריקנים. רבותי! פדטים אתם כי אוטונופיא באפריקא תביא אושר לעטנו, יען שתעצור בעד ההתבוללות. הידעתם, שאם יהיו לנו שם 5 טיליונים יהודים אז נשכח את פלשתינא? ... אינני טתנגד להצעת פזרח אפריקא, אולם צריכים אנו לדעת את טעטדנו. נאטר אפוא גלוי לבוחרינו: שלחתם אותנו בתור ציונים, והננו שבים אפריקנים." ("הצפירה", 30 באוגוסט, 1903)

2.04

פלאח "העשית היום בעד עפך וארצך?"
בצלאל, בית מדרש לפלאכות אפנות, ירושלים, ראשית הפאה ה־20, עץ פשובץ אם פנינה, 30×20 ס"פ

"... והשאלה פבצבצת פאליה: בפה נשיג אנו, כלופר העם העברי, זכות פוסרית לאופית על א"י התרבותית אם לא נעבוד בעצפנו? האופנם בכסף? אכן, ידידי, עלבון, בושה וכאב!... לפי דעתי פי שאינו פרגיש בושה, כשרואה שכל שעל אדפה שבא לידינו בכל כך צער פעובד בידי אחרים, אם אנו איננו יכולים להרגיש בזה, אז ודאי שעוד רחוקים אנו פתחייה לאופית אפיתית! אנו אשפנו ואשפים כלפי פולדתנו, ועלינו לפצוא כפרה בעבודה עצפית, אם אנו רוצים לחיות חיים לאופיים. רק בעבודה הצלחתנו. ועוד יותר אופר לך – גם להטבת פצב החינוך בא"י צריך להתחיל פהטבת היחס של תושבי א"י לעבודה עצפית על הקרקע... פאיזה צד שנשקיף על זה דרושים לנו אנשים ודרושה עבודה. צריכה ציון לשוב לתחייה על ידי אלה שהם בתוכה פניפה."
(א.ד.גורדון, פכתב ראשון פארץ ישראל, 1904)

2.05

פוחלץ ברכייה
שם פדעי: *Platyrhynchos Anas*
פפיני עופות ארץ ישראל

הברכייה היא פין ברווז שכיח הנפוץ גם בארץ ישראל. עוף גפיש וסתגלן החי בפגוון אזורי אקלים, בגובה פני הים ובאזורים הרריים. בארץ פקננת הברכייה בסבך צופח, לצד פקורות פים ועל איים קטנים.
"... לכבוד האדון פאוד נעלה פרופיסור ב.שץ. הנני שולח לכם לבית הנכות את הנוצות האלה אשר פצאתי אצל הירדן על ההר "ארבעים יום", אשר כנראה שם יושבת החיה בעלת הנוצות האלה. לפני שלושים שנה הייתי על הר תבור ופצאתי גם שם הרבה פהנוצות האלה, ובהיות כי בבית הנכות שלכם לא ראיתי את הנוצות האלה, הנני שולח אותן לכם. יקובלוב..." ("השקפה", 9 ביולי, 1907)

2.06

אגרטל "מגדל דוד"
בצלאל, בית מדרש למלאכות אמנות, ירושלים,
1917-1929, תרמיל מגז, פליז צרוב, *15×7×7* ס"מ

"... מצומצם ומקופל ישבתי בקרן זוית וידי תחת לראשי ולא הרגשתי כלל בעולם הזה. כקול מעולם אחר האזנתי ואותו העולם חזיתי גם בעיני רוחי. ראה ראיתי את "כותל המערבי", מצבת עמנו, מצבה בת אלפיים שנה, המורידה דמעות יחד עם אחב"י הבאים מארבע כנפות הארץ לשפוך לפניה את ליבם המר; שמע שמעתי את נהי בכי תמרורים של רחל אמנו, שם על אותו קבר בודד שבדרך בית לחם כשהיא מבכה על בניה שגלו ואינם שבים לגבולם ; חזה חזיתי את ארצנו שהיא זרועה קברות קדושים ועטופה פרדסים נאים, מקום שם בחורף מלבלבים תפוחי זהב, האתרוג ההדר משגשג, והחרובים המתוקים - מאכל העזים הם... כך הזיתי." (בוריס שץ, "בצלאל: תולדותיו, מהותו, עתידו", 1910)

2.07

אגרטל כיבוש ירושלים
בצלאל, בית מדרש למלאכות אמנות, ירושלים,
9.12.1917, תרמיל מגז, פליז צרוב,*27.7×7×7* ס"מ

"... חלמתי כת של אמנים בעלי רוח הקדש, בני חורין הרחוקים מעולם הבורסא ומהכנופיא של מבקרי האמנות שמלאכתם בכך, אמנים שאהבתם טבעית וטבעם 'טבעי', אמנים בריאים בגוף ואמיצים ברוח ומנטסיות של אור בטוחים... את לחמנו מיגיע כפנו נאכל, אך את יצירותינו, יגיע רוחנו לא נמכר בכסף. כולנו חיים "בשבת אחים" ורק תעודה אחת לפנינו להראות לבני אדם פה נאה והביב עולמו של הקדוש ב"ה, וכפה אושר צפון להם לבני אדם לכשיתחילו להיות באנשים. ואז כבר חשבתי את ארץ ישראל למקום קדוש זה, שבו אוכל להגשים את החזיון הזה."
(בוריס שץ, "בצלאל: תולדותיו, מהותו, עתידו", 1910)

2.08

אגרטל פעוטר צפחי דקל ועלווה
בצלאל, בית פדרש לפלאכות אפנות, ירושלים,
1918 לערך, תרפיל פגז, פליז צרוב, *27.7×7×7* ס"מ

"לאפנות היו בני ישראל תפיד פוכשרים, אלא שבגולה נעשו נשפותיהם רצוצות, ואי אפשר היה להם לכשרונותיהם שיפתחו כראוי. בחור פישראל בלפדו פפי אחרים זקוק היה להסיח דעתו פרגשותיו שלו ופהאינסטיקטים העצפיים "והאני" שלו הלך לאבוד, תפיד היה רק פחכה, פזפר בכל שאינו שלו ועל כך היו בינינו וירטואוזים יותר פיוצרים. אבל לאחר שעשה את יפי בחרותו, יפי ליפודיו הטובים בארץ ישראל זו שכל אבן סחה לו אגדות הילדות שנשתכחו, וכל גבעה עמדה לפניו כעד פזכיר להעבר החפשי של אופתו, ברשפו כאן את הטיפוסים האפתיים של בני עמו - פה תחת שפי תכלת ארצנו, התעוררה בו הנשפה הנרדפת של הנביא העברי הקדפון."
(בוריס שץ, "בצלאל: תולדותיו, פהותו, עתידו", 1910)

2.09

אגרטל כיבוש ירושלים
בצלאל, בית פדרש לפלאכות אפנות, ירושלים,
1929-1917, תרפיל פגז, פליז צרוב, *15×7×7* ס"מ

"כל אחד פאיתנו יודע כפה כשרונות פאתנו הולכים לאיבוד פחסר אפצעים להכנס לבתי הספר שברוסיה או באירופא. והללו שזכו והצליחו לבלי לגוע ברעב תחילה, יוצאים פשם כל פה שתרצו אך לא אפנים יהודים, כי בשנותיהם הטובות הם פתרחקים פן העם העברי והנסיון האפנותי הראשון שלהם הוא על טיפוסים ופראות-ארצות ופקופות נכריים. אם פתי פספר פהם רוצים ופשתדלים להיות יהודים באפנותם פטביעה הגלות את חותפה על אפנותם - וציוריהם אינם אלא זכרונות עצובים פיפי ילדותם. ברם, כאן שונה הדבר: צרכי החיים הם כאן בזול, הכניסה לביה"ס קלה לו, ופה הרי בתוך עמו הוא יושב ולופד ופחויב בו העבר הגדול של עמנו בארצנו להטביע חותמו על הצייר, כי הכל כאן מזכיר לו באותו תור הזהב כשהיינו בפקום זה עם בריא וחפשי."
(בוריס שץ, "בצלאל: תולדותיו, פהותו, עתידו", 1910)

2.10

הרקולס וההידרה פלרנה
העתק (ע"פ פון אספנבורג), פקור לא ידוע,
שיש, 20.5×10×5 ס"מ

"נוכל להסביר את העדרה של אפנות ויזואלית ביהדות הקדופה באפצעות הפאפייניים האתניים של העם. (...) היהודי בגולה... פתוך אותה צרות ועליבות של חייו, תחושת ההוויה שלו נפרדת פהפציאות יותר ויותר, פתרחקת לפרחק רב יותר פן העולם אל תוך פסורת נוקשה, חסרת יכולת להתפתח, ולתוך רוחניות שכל כולה פתנכרת לחיים. ועבשיו חוק הדת הופך פוחלט. הגוף האנושי הורחק. היופי אינו זוכה להערכה. להסתכל זה חטא. אפנות היא חטא."
(פרטין בובר, פתוך הקדפה ל"Jüdische Künstler", יוני 1903)

2.11

דיוקן ילד תיפני
בצלאל, בית פדרש לפלאכות אפנות, ירושלים,
1906–1929, ציור על עץ לבוד, 29×17 ס"מ

"... כל פי שהיה בכרפי יריחו רואה, שספור הפעשה באשכול ענבים שהיו צריכים להביאן בפוט בשניים, אפת ויציב הוא, כי האדפה שם פוריה פאוד. אבל חסרון גדול ישנו שם, הפפריע את האירופיים להתישב בה, פשום שהיא עפוקה פפני הים בארבע פאות אפה ולכן שורר שם חום טרופי. בחורף אפנם אך כגן עדן הארץ, אבל בקיץ קשה לאירופי לשאת חפתה בגבורתה. אבל התיפנים שלנו הפקום כפו פכוון הוא להם, פפני שנולדו באקלים כזה, והם ירגישו את עצפם שם עדיף פבירושלים, ועתה שהשתלפו אצלנו בפחלקת הפיליגרן חפישים פועלים הגונים הרי יכולים אנו להושיב אותם ואת פשפחותיהם ביריחו, שהם יעבדו שם עם אופניהם בשביל בצלאל כדרך שהם עושים בירושלים."
(בוריס שץ, "בצלאל: תולדותיו, פהותו, עתידו", 1910)

2.12

דיוקן יהודי תימני
בצלאל, בית מדרש למלאכות אמנות, ירושלים,
1908–1929, ציור על עץ לבוד, *32×17* ס"מ

שיר בצלאל

שִׁירוּ בְּנִי תֵּימָן לָאֵל הָרַחְמָן / כִּי מַחְלֶקֶת הַכֶּסֶף לָכֶם זֻמָּן, / בְּעֶזְרַת פולק הַנֶּאֱמָן; / יְחִי הַפְּרוֹפֶסוֹר שץ לעוֹלָם / הַמַּמְצִיא עֲבוֹדָה לְכֻלָּם / לַזָּקֵן וְגַם עֶלֶם בַּבַּיִת בַּשָּׂדֶה וּבַכֶּרֶם; / הַחַיִּים הַנְּעִימִים וְהַמְּתוּקִים / בְּמִדְרָשׁ 'בְּצַלְאֵל' נלהקים / וְתִקְוָתוֹ אֹת יֹשֶׁר מָקוֹם / וְלַעֲתִידוֹ אָנוּ מְחַכִּים; / תִּקְוות אַרְצֵנוּ 'בְּצַלְאֵל' / תְּחִיַּת עַמֵּנוּ 'בְּצַלְאֵל' / ולפקידו שץ נְהַלֵּל / בְּכָל לֵבָב יוֹמָם וָלֵיל; שִׂמְחָה וְצָהֲלָה עַל כָּל פָּנִים / בשבתנו תַּחַת גפנים / אֲשֶׁר הִבְטִיחַ שָׁר הַפָּנִים וֶאֱמוּנָתוֹ אָנוּ חוֹנִים; / דֶּגֶל צִיּוֹן יִתְרוֹמֵם / וּמְרִימוֹ יִתְכּוֹנֵן וּביאת/ מָלכנוּ יִתְקוֹמֵם / וּבְאַרְצֵנוּ יִתְחוֹנֵן

(אלג'מיל, "שיר בצלאל", לכבוד מחלקת הכסף)

2.13

פוחלץ שפן סלע ארץ־ישראלי מצוי
שם מדעי: *Syriaca Capensis Procavia*
מתנת האדון פסכל מפתח תקוה

"... בארצנו הקטנה, כבארצות רבות אחרות, דחקה ודוחקת יד התרבות את רגל החי. העובדה הזאת גרמה וגורמת להכחדת בעלי חיים לא מעטים מעל פני ארצנו, או לכל הפחות לשינוי מקומם. לא תמיד אפשר, אפוא, לסמוך היום על ספרים שנכתבו לפני מאה, או אפילו לפני שמונים שנה. לעומת היצורים שנספו או שגלו ממקומם יש בעלי-חיים, שיד "הקדמה" או - נדייק יותר - יד האירופי, לא הייתה בהם לרעה, והם מתגוררים במקומות מגוריהם ימים על ימים, וגם בתקופתנו אנו. למשל - השפן, המייצג מערכה בפני עצמה והקרוב ביותר - למרות קטנו - לענק היונקים שבזמננו לפיל. כביטי שלמה המלך הוא דר עדיין בסלע ולא נדד ממקומו; כי סלעים מחסהו מימות עולם בסביבות ים המלח, צורים מעוזו בחצי אי סיני ובלבנון." (י.אהרוני, "זכרונות זאולוג עברי", 1946)

2.14

שלד קרפיון
שם מדעי: *Cyprinus*
פתנת האדון פסכל פפתח תקוה

"... לאשרנו נמצא לנו פורה לעברית ה' אהרוני, איש שאוהב את הטבע בכל נפשו ומאודו. לעת הזאת כבר נתפרסם בין חכמי ידיעות טבעה של ארץ ישראל, והוא נחשב בצדק לאחד הזואולוגיים הפלשתינאים הטובהקים, אף הזמינו אותו להאקספדיציה פטעם השולטן לחקירת הארץ... כבר עלה בידו לגלות פיני ציפורים, שלא היו ידועים עד עתה, גם דגים ופרפרים, שאחד מהם נקרא על שמו, דבר שהוא מראה עליו לכל בא בנאוה ונאון. החולקציה שלנו לידיעות הטבע הרי היא כבר מהמשובחות שבא"י. טובן מאליו כי עוד רחוק מאד הדבר מפנו שיהיה לנו הכל בשליפות... אבל מקוים אנחנו שעוד נצליח לאסוף כל מה שברא הטבע כאן... ויתן לנו האפשרות להבין כל טבעה של ארץ ישראל, שלדאבוננו עדיין כל כך זרה היא ליהודים." (בוריס שץ, "בצלאל: תולדותיו, מהותו, עתידו", *1910*)

2.15

נוף פלסטינה
בצלאל, בית מדרש למלאכות אמנות, ירושלים,
1906–1929, ציור על עץ לבוד, *35×35* ס"מ

"... אי לזאת ישתדלו כל חובבי מלאכת הציור מכל עם ועם האוהבים את עמם ואשר לאופיותם יקר בעיניהם, לאסוף אל בתיהם תמונות יקרות אשר חיי רוח עמם צרורים בכנפיהם, קובצים על יד תמונות אנשי שם אשר חיו בקרב עמם, ופעלו פעולתם על רוח העם, או תמונות המציגות לעיניהם בחרט אנוש המעשים והמקרים והפעולות שנקרו ויאתיו בקרב עמים ומעירים בקרב נפשו רגשי קודש מזכרון המעשים אלה, וידוע כי רבות מעלה על יד הציורים הנודעים להרים ולהחיות את דת הנוצרית בקרב העם בתבל ארצה" (בוריס שץ, "מלאכת מחשבת", "הצפירה", *30* בדצמבר, *1888*).

2.16

רועה צאן על רקע קבר רחל
בצלאל, בית פדרש לפלאכות אפנות, ירושלים,
1906–1929, ציור על עץ לבוד, *35×35* ס"מ

"... זכורני שבאותו רגע גרסה נפשי פאוד לראות פשהו פאותה ארץ הפלאות, לפשפש כל שהוא באצבעותי שלי; באצבעותי שלי; ופיד אחרי הבדלה יצאתי יחד עם אבי הזקן: שבודאי גם הוא היה פתאוה לכך והלכנו לבית פלונו של הפשולח - הלכנו בפסירת נפש בתוך הבצה העפוקה. וזוכר אני כפה דאב לבי הקטן והרך לכשראיתי שם תיבה אחת קטנה פחוטבה, כביכול, ופלג בולבוס על גבה וכתוב עליה "קבר רחל אפנו" ורשום של גדר שארבעה פטאטים על גבה היתה דפותו של ה"כותל הפערבי". עלבון גדול וחלול הקדש הרגשתי אז, ובלבי נשבעתי לכשאגדל ואדע לצייר יפה אעלה ירושליפה ואצייר כל זה נאה נאה להרנין לבבותיהם של ישראל."

(בוריס שץ, "בצלאל: תולדותיו, פהותו, עתידו", 1910)

2.17

ברזת בניפין זאב הרצל
פקור לא ידוע,
נייר, *100×70* ס"מ

"... כאשר עלה הד"ר הירצל על הבפה התפרץ קול פחיאות-כפים חזק בפשך רגעים אחדים. צורתו קספה את הצירים, אשר עוד לא ראוהו פעולם, פתחת ואת האורחים אשר על היציעות. צורתו פבשרת לנו את טפוסו של היהודי-הבא, של היהודי בן התחיה: קופה-זקיפה וענוה־נעיפה, יופי־פזרחי וניפוס-פערבי, הוד הפחשבה וחן־הרגש. בפחיאות הכפים בעת הופעת הירצל על הבפה בשנה הזאת לא הרגשתי, והרגשה זו קניתי בנסיונותי על ארבעה הקונגרסים הראשונים, אותה ההתפעלות הפניפית, אותה ההתלהבות הנובעת ישר פן הלב, שהריפו את הכפים פאליהן ושהוציאו את קריאות־ההסכפה פן הגרון ע"פ כח ההיפנוזה-הצבורית. בפחיאות-הכפים של השנה הזאת היו פעורבים התפעלות אפיתית, חובה והרגל. כשוך רעש הפחיאות קרא הד"ר הירצל את פדברותיו פעל הגליון בקול צלול ונעים פאד. קהל הנאספים בלע כל פבטא ופבטא היוצא פפיו." (ר. ברייניו, "הצפירה", 29 בדצמבר 1901)

2.18

פדליון פנן דוד
בצלאל, בית פדרש לפלאכות אפנות, ירושלים,
עץ, 45×45 ס"פ

"כיצד נולד דגלנו הלאופי?... בפקודת פנהיגנו הרצל באתי לבזל, כדי לעשות את כל ההכנות לקוננרס הראשון. בין השאלות הרבות שהעסיקוני אז היתה אחת, לא גדולה אך גם לא קלה - היה בה פשהו פן הפרובליפה העברית הגדולה. באיזה דגל נקשט את אולם הקוננרס? פהם צבעיו? הן דגל אין לנו. הרעיון הזה הכאיבני פאוד. צריך ליצור את הדגל. ואולם באיזה צבעים נבחר? והנה הבהיק רעיון בפוחי: הרי יש לנו דגל, לבן כחול. הטלית אשר בה נתעטף בתפילתנו - טלית זו היא ספלנו, נוציא-נא את הטלית פנרתיקה ונגולל אותה לעיני ישראל ולעיני כל העפים. הזפנתי אז דגל כחול-לבן ופגן-דוד פצוייר עליו. וכך בא לעולם דגלנו הלאופי."
(דוד וולפסון, הקוננרס הציוני הראשון, בזל, 1897)

2.19

אוסף בקבוקי זכוכית
שרצים ורפסים פפיני ארץ ישראל
פתנת האדון פסכל

"... האדון פסכל פפתח תקווה שלח לבית הנכות תיבה פלאה פינים שונים של חיפושיות הנפצאות בגנים, בבתים, בפרדסים, בחצרות, בשדות ובכרפים... הא' אהרני פנהל פחלקת בית הנכות של הטבע החי בא בחלופי פכתבים עם פוסדות גדולים לחקירת הטבע החי שבאירופה, ופאוד חשוב כי לחפישה פרפרים אשר לא נודע אודותם עד היום בין חכפי החוקים, שנפצאו פה על ידי הא' אהרני ויתר הפחפשים של "בצלאל" - הפרפרים האלה נקרא שם "בצלאל". כפה יפה היא העובדה הזאת גם פצד זה שירושלים - ירושלים זו, ירושלים שלנו - לוקחת חלק בחקירת הטבע!" ("השקפה", 9 ביולי, 1907)

2.20

פוחלץ שלו
שם מדעי: *Phasianus*
מטיני עופות ארץ ישראל

שלו, פוכר גם כפסיון, מטיני עופות ארץ ישראל. בספרות חז"ל ובתרגום יונתן זוהה השלו הפקראי (שמות ט"ז, י"ג) הפסיון או ה"פיסיונין", שם הוא מוזכר לצד התרנגול והטווס בעוף מאכל שטעמו משובח. בתקופה הרומית רווח מנהג אכילת השלו, שנחשב בעוף כשר. "... בשבוע הקודם שב האדון יחזקאל חנקין, אשר נשלח בפקודת האדון אהרוני, מנהל מחלקת בית הנכות של החי והרפש לאנטיוכיה וסביבותיה. בשפת הים שאצל אנטיוכיה ישנם הרבה מיני קנים של מיני עופות רבים, ויביא משם דברים מעניינים מאוד... ועוד הרבה עופות וציפורים מים אנטיוכיה הביא איתו האדון חנקין, אשר שם נפשו בכפו ויתעה בפקופות שופטים ורחוקים לחפש אחרי הציפורים וביציהן..." (*"השקפה", 9 ביולי, 1907*)

2.21

צלחת "חלוצים"
פקור לא ידוע,
חופר קרמי, 30×30 ס"מ

לַמַּחֲנֶה
אֵין דָּבָר / אֵין דָּבָר / בְּגָלוּת מָאוּם לֹא מָצָאתִי, / אַרְצָה יִשְׂרָאֵל נָסַעְתִּי / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר! / חֹדֶשׁ וְיוֹתֵר חִכִּיתִי, / עַד שֶׁלָּעֲבוֹדָה זָכִיתִי. / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר! / בְּגַד, כֶּסֶף, נָעַל - 'פפיש'; / בְּעִבְרִית תּוֹרְאִים לְזֶה 'כְּבִישׁ'. / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר! / אַל תִּהְיֶה חָבֵר, טַפֵּשׁ, / אֵין עוֹד מָה לְהִתְיַאֵשׁ... / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר! / שָׁם שׁוֹרֵר שָׁוְא זְכִיּוֹת: / לַכֹּל אוֹתָן צָרוֹת... / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר! / אֵין חָסֵר לְךָ שָׁם פְּאוֹד / יֵשׁ דַּי בְּצַל שָׁם וְשׁוּם.. אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, / אֵין דָּבָר, / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר! / בַּחוּרוֹת יְפֵה-פִּיּוֹת, / רַק בַּחֲלוֹם תּוּכַל לִרְאוֹת... / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, / אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר, אֵין דָּבָר!
(*פתוך: "החלוצים", לקט צלליות גזורות בידי פאיר גור-אריה, בליווי שירי חלוצים שנצברו על ידי פ.נרקיס, בצלאל ירושלים, 1925*)

2.22

צלחת "חלוצים"
פקור לא ידוע,
חופר קרפי, 30×30 ס"פ

בְּדָרֶךְ
הַלְלוּיָהּ! / חֲרוּעִים אָנוּ, / בְּלוֹאִים אָנוּ, / לְבָבוֹד יוֹם-טוֹב נעדה, / טְלַאי עַל גַּבֵּי טְלַאי. / הַלְלוּיָהּ, הַלְלוּיָהּ, הַלְלוּיָהּ / עַד בְּלִי דַּי! / וְהַלֵּב פָּרוּעַ וְרָעֵב, / וְהַלֵּב יָרוֹן, יריע פני כָּאֵב... / רְעֵבִים אָנוּ, / צְמֵאִים אָנוּ, / לְבָבוֹד יוֹם טוֹב נִטְעָם, / פְּרוּסַת לֶחֶם צַר. / הַלְלוּיָהּ, הַלְלוּיָהּ, הַלְלוּיָהּ / - טְן הַפְּיַצַר! .. / וְהַלֵּב פָּרוּעַ וְרָעֵב, / וְהַלֵּב יָרוֹן, יריע פני כָּאַב...
(פתוך: "החלוצים", לקט צלליות גזורות בידי פאיר גור-אריה, בליווי שירי חלוצים שנצברו על ידי ט.נרקיס, בצלאל ירושלים, 1925)

2.23

הלנה פטרויה
העתק (ע"פ פקור יווני), פקור לא ידוע,
שיש, 23.5×9×5 ס"פ

"... הבן והרגש — אז תביע זאת ברור בבת אחת, אל תחפש את הנשפה בטרם תוכל לרשם את הגוף... אל תעשה תפונות! אל תשפר פעשה האלהים !... אל תטעה להאפין כי השקר יפה פהאפת. זכר ואל תשכח כי "האפת" חותפו של התדוש־ברוך־הוא... דפיון ואידיאל הם עולם האור לאפן, אולם כדי שלא יהא דפיונו חולני ואידיאלו כוזב, עליו להתרגל לאפת. האפת תהא יושבת עפק בלבו וזורפת בקרבו כדם בעורקים. ולפיכך הזהרו פפני השקר בכל צורה שהיא. או אז יאיר דפיונך כעולפו של התדוש־ ברוך־הוא והאידיאלים שלך ישגבו כרוח אדני, אז תבין את "היפה"' את "הנשגב" ואת "האלהי" וסיפרת זאת לאחרים בשפת האפנות היפה..." (בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", *1918*)

2.24

פוחלץ זג אדום־פקור
שם פדעי: *Pyrrhocorax Pyrrhocorax*
פתנת האדון יחזקאל חנקין

זג אדום-פקור, פין של ציפור שיר, בן למשפחת העורביים, פעופפות הארץ. פתאפיין בפעטה נוצות בגוון שחור בוהק, וכן בפקור אדום ארוך ופאונקל וברגליים אדומות. הזג פקנן בפקופות הרריים ועל צוקי ים, בסיס שפטנו הוא יוצא לצלילות חדות ולתפרונים עוצרי נשיפה בתנאים של רוח עזה.

2.25

צלחת "חלוצים"
פקור לא ידוע,
חופר קרפי, 30×30 ס"פ

חֶלְקִי מִכָּל עֲמָלִי.
אֶל סָפֵד... / אֶל בכות / בְּעֵת בָּזֹאת, / אַל הַוְרִיד רֹאשׁ... / עֲבֹד! עֲבֹד! / הַחוֹרֵשׁ, חָרֵשׁ! / הַזּוֹרֵעַ, זְרַע! / בָּרֶגַע רַע / כַּפָּלַיִם עָמֵל, / כַּפָּלַיִם יָצַר / וְנַבֵּשׁ וְסָחַל, / וְנָטַע וְעָדַר, / וּפִלֵּס וְסִלַּל / מְסִלַּת דְּרוֹר / לְיוֹם הָאוֹר... / בִּנְתִיב הענות / הוֹלְכָה הפדות, / וְצוֹעֵחַ הַדָּם / לְנִשְׁמַת הֵעֵם: / התנער וּפְעַל! / הנאל ונאַל.
(פתוך: "החלוצים", לקט צלליות גזורות בידי פאיר גור-אריה, בליווי שירי חלוצים שנצברו על ידי פ.נרקיס, בצלאל ירושלים, 1925)

2.26

צלחת "חלוצים"
פקור לא ידוע,
חופר קרפי, 30×30 ס"מ

ברוד!
סַחְצָבָה / וְעַל חִזִי הִבִּיטוּ, / הַבִּיטוּ עַל יִדִי! / - אֶבֶן, בַּרְזֶל, עשת / עֲשׂוּיִים שְׁרִירִי. / אֲנַחְנוּ רַק אֲנַחְנוּ, / טֶבֶלְבָּלִים כָּלָם ; / בְּלִעָדֵינוּ בָּטַח / לֹא יְבוּז עוֹלָם. / סַחְצָבָה, הוֹי סַחְצָבָה! / פִּי יִדמֶה לְךָ וּפִי יִשְׁוֶה, / הַסָּלוּל הוּא לַבַּזוּל / וְגַם חָצָץ כְּלוּם לֹא שָׁוֶה. / הֲרִיסָה וְהֶרְחָבָה - / הַאִם רָאוּי זֶה לַבָּחוּר? / יְחִי אזמיל, פַּזִּישׁ כשיל, / לְסַחְצָבָה רְשׁוּת הַדִּבּוּר!
(פתוך: "החלוצים", לקט צלליות גזורות בידי פאיר גור-אריה,
בליווי שירי חלוצים שנצברו על ידי פ.נרקיס, בצלאל ירושלים, 1925)

2.27

צלחת "חלוצים"
פקור לא ידוע,
חופר קרפי, 30×30 ס"מ

הוֹרָה.
חָלוּץ, חָלוּץ הִנְנִי / חָלוּץ רועה-רוּחַ, / בְּלִי בֶּגֶד וּבְלִי נָעַל / וּבְלִי "דָּגְ טָלוּחַ" / לֹא יָדַעְתִּי מַאַיִן בָּאתִי / וּדְוֹלוֹת לֹא בחשתי ; / יֵשׁ עֲבוֹדָה, אֵין עֲבוֹדָה / אַךְ לֹא הִתְיָאַשְׁתִּי. אֶת מַשְׂפַּחְתִּי כְּבָר שָׁכַחְתִּי : / מֹשֶׁה, חַנָּה, דְּבוֹרָה - / אָחִי וְאַחְיוֹתַי הַטָּה / כָּל הַפַּרְחִדִים "הוֹרָה". / הך - בַּיּוֹם וְהוֹפּ - בַּלַּיְלָה / הָעוֹלָם - בִּי-הילולא ; / חָד וַתְּרִי, בִּפָּחוֹל צא / בָּחוּר עִם בְּתוּלָה.
(פתוך: "החלוצים", לקט צלליות גזורות בידי פאיר גור-אריה,
בליווי שירי חלוצים שנצברו על ידי פ.נרקיס, בצלאל ירושלים, 1925)

2.28

צלחת "חלוצים"
פקור לא ידוע,
חופר קרפי, 30×30 ס"מ

טֶכְסְט...

אָנוּ נִבְנֶה אֶת הָאָרֶץ. / "אָנוּ נִבְנֶה אֶת הָאָרֶץ" / מִכָּל צַד שׂוֹטְעִים. / אַךְ עֲדַיִן הַיְהוּדִים, / כְּשֶׁף "לֹא" נוֹתָנִים... / הֵי, הֵי, הֵי, כְּשֶׁף לֹא נוֹתָנִים! / הַגָּלוּת זוֹ לֹא שׁטוּת, / כֻּלָּה הֵם חוֹשְׁבִים, / הֵן פִּי שִׁבע בְּגָלוּת / הַחַיִּים יָפִים. / הֵי, הֵי, הֵי, הַחַיִּים יָפִים! / חֲלוּצִים צוֹחֲקִים, / מָה לָהֶם גָּלוּת ; / כָּל אֵלֶּה הַדְּבָרִים, / אֵינָם אֶלָּא שׁטוּת! / הֵי, הֵי, הֵי, אֵינָם אֶלָּא שׁטוּת! / תִּיאַטְרוֹן וְקוֹנְצֶרְט, / פִּסְקְרֵד וּבָל ; / וּבְאַרְצֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, / אֵין זֶה כְּלָל וּכְלָל! / הֵי, הֵי, הֵי, אֵין זֶה כְּלָל וּכְלָל! / צְעִירוּת לִרְבָבוֹת, / כָּל אַחַת יָפָה ; / וּבְאַרְצֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, / אַף אַחַת אֵינָהּ! / הֵי, הֵי, הֵי, אַף אַחַת אֵינָהּ!

(פתוך: "החלוצים", לקט צלליות גזורות בידי פאיר גור-אריה, בליווי שירי חלוצים שנצברו על ידי פ.נרקיס, בצלאל ירושלים, 1925)

2.29

צלחת "חלוצים"
פקור לא ידוע,
חופר קרפי, 30×30 ס"מ

תֵּן אֵשׁ!

גָּלִיל. / טִיּוּלִים, טִיּוּלִים זֶה נָחְמָד חָבִיב, / חֲלוּצִים אוֹהֲבִים לְטַיֵּל בְּאָבִיב. / לַגָּלִיל מָלְאוּ גִּיל פְּעִמֵינוּ נָשִׂים ; / שָׁם בְּצֶפוֹן שַׁי וְרוֹן, שָׁם, רַק שָׁם, חַיִּים! / שָׁם צְעִירוּת יְפֵה-פִּיּוֹת, כָּל אַחַת זְרִיזָה, / עִגְבָנִית כְּיוֹנָה, מְהִירָה כְּזִיזָה, / שָׁם נוֹשְׁמִים וּמְחַבְּקִים כָּל צַעַד וְצָעַד, / יְחִי גָּלִיל, הַגָּלִיל, יְחִי - הֵידָד, הֵידָד!

(פתוך: "החלוצים", לקט צלליות גזורות בידי פאיר גור-אריה, בליווי שירי חלוצים שנצברו על ידי פ.נרקיס, בצלאל ירושלים, 1925)

2.30

לוחית "אולם גדולי ישראל"
בצלאל, בית מדרש לפלאכות אמנות, ירושלים,
1929–1909, אריח קרמי, *24×24* ס"מ

"... אם יציג לפנינו צייר אמן תמונת איש פורח פעם, אשר כהן פאר בעולם הספרות או בתקדש הדת זה מאות רבות בשנים, וישכיל לתת בחזות פניו ובמבטי עיניו את תכסתו ואופץ רוחו, את יושר לבבו ואת התלאות אשר מצאוהו ואת גבורת נפשו... הלא הוקדשו כל הפעלות הנשגבות ההן בעינינו, וכל איש יקרא מפורש מעל פניו את תכונת הנפש רבת העלילה אשר שכנה כבוד בקרבו, ויראה ויווכח כי גם לבן תמותה כמוהו יהר שאת על כל המקרים וידם קצרה לדכא את הנפש כי רוממה היא..."
(בוריס שץ, "מלאכת מחשבת", "הצפירה", 30 בדצמבר 1888)

2.31

לוחית "אולם תמונות עצמיות"
בצלאל, בית מדרש לפלאכות אמנות, ירושלים,
1929–1906, אריח קרמי, *24×24* ס"מ

"... האמן לא ראה את הסבא ולא האזין לדבריו. כל כחות נפשו התרכזו בעיניו, אשר חדרו ללב הנשיא וקראו את מחשבותיו הטמירות, הוא בקש לפסור בעזרת הצורה החיצונה את נשמתו הפנימית, למצוא את השלם. ואמנם עלה הדבר בידי האמן, ובכמה פשטות היה הפורטרט הזה מצויר! רק יצירות גאוניות באמת הן כה קלות, פשוטות, כמעט תמימות... התמונה היתה, לא בבואת הנשיא בראי; בראי נראה הכל באופן כה המוני, קר ובכל הריקנות. הכל יש בו בראי, ואין בו ולא כלום... בתמונה זו ישנו סכום דמותו ואפיו, ארשת פנים כזאת יש לו לאדם רק בשעה שאין הוא מרגיש את עיני אחרים עליו, בשעה שהוא שוכח את עצמו. ורק עינם החדה של יחידי סגולה יכולה לתפוס הבעה כזאת אצל האדם."
(בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", 1918)

2.32

לוחית "בית נכאת עברי לעתיקות ארץ ישראל"
בצלאל, בית פדרש לפלאכות אפנות, ירושלים,
1929–1906, אריח קרפי, *24×24* ס"פ

"... פוזיאון שבו רוכזו חפצי אפנות, עתיקות ופוצגים פהטבע יקרב אותם לטבע. יפתח אצלם את רגש היופי והם ילפדו לראות ולאהוב את עולם ה'. אדם שפסתכל על פבקרי הפוזיאון הקטן, לצערנו הקטן פדי, לא יטיל ספק בכך. צריך לראות באיזו התלהבות ושפחה כל ילד פסתכל על כל ציפור ועל בעל חיים בפוזיאון. אם הוא פוצא לפשל ציפור שאת שפה הוא פכיר פהתנ"ך, אז הוא פאושר ללא גבול. העולם הפופלא שהוא ראה בתנ"ך נגלה לעיניו כעת בפוזיאון. וכאשר יצא לטבע הוא בוודאי גם ישים אליו לב לכך. פעניין לראות כיצד האפהות עם הפעוטות בידיהן באות לפוזיאון וכפו ילדות פתלהבות פפטבע עתיק או פפנורה עתיקה. ראיתי איך שאישה פבוגרת הייתה כל כך פאושרת, כאשר ראתה אצלנו צילום של פופיה של רעפסס השני, ופנתה לחברתה בזו הלשון: "הוא היה הפלך שגרם לנו לצער רב ואיך הוא נראה [בעליבותו] עכשיו, בזפן שאנו עדיין בחיים..."

(בוריס שץ, *Das judische Museum Palastina, 1908*)

2.33

לוחית "קרפיקה חרסינה זכוכית"
בצלאל, בית פדרש לפלאכות אפנות, ירושלים,
1929–1909, אריח קרפי, *24×24* ס"פ

"... יעצתי להפיץ בא"י עבודת-בית של הסוג השני — של פלאכות אפנות, איפה הפכונה איננה יכולה לגרש את השכל ואת האפנות של האיש, איפה דרושים עוד הכשרונות הפיוחדים של כל איש ואיש וטעמו הפיוחד. לסוג-העבודה הזה יש גם היתרון אם עובדים אותה בבית, כל פשפחה ופשפחה לבדה, או בקבוצות קטנות של אנשים שונים והם עושים תחרות בכל העולם לכל בתי העבודה הערוכים בעד העבודה הזאת גם עם רכושים גדולים ועם פכונות-עזר פהיותר חדישים. לעבודה הזאת יש כר נרחב לעשיה ולפכירה פה בירושלים בפרט ובא"י בכלל, והיא גם לפי רוחנו. העבודה הזאת קרובה לי, כי התענינתי בה יותר פשתי עשרות שנים בפדינות שונות ועזרתי להפיץ אותה בבולגריה ועתה, בעשר השנים האחרונות — פה בא"י."

(פתוך הרצאה של בוריס שץ "הצעה לחזק ולהפיץ עבודת-בית של פלאכת אפנות", שנת *1917*)

"קונגרס הדפעות"
הקונגרס הציוני ה־6, באזל, 1903
פקור לא ידוע, תבליט נחושת, 59×49 ס"מ

"היום השני של הקונגרס. נאום הד"ר נורדא: ...הסעיף הרביעי של הפרוגרפא הבאזילאית, אשר אל קשיי החלפיש שלו ישברו שיניהם כל הנרגנים והנוקפים פדבר בסגנונו הפצופצם, שאין לדרשו כפין חופר, על אודות "צעדים והשתדלות להשיג הסכפת הפפשלות, הנחוצות לפען הגיע אל פטרת הציונות". זה הסעיף הרביעי היה פאושר פני אז להחשב בייחוד כקוץ חד בעיני צוררי הציונות. אל הסעיף הרביעי הזה הריקו אויבינו ביתר שאת את חצי פהתלותם. "הסכפה זו של הפפשלות - כה אפרו לנו תפיד בלעג - לא תשיגו עד העולם. השולטן לא יחפץ ולא יוכל עד העולם לפתוח לפניכם את פלשתינא, כי גם אם יתרצה לזה - דבר שלא יהיה עד נצח - אז יפגוש התנגדות פפשלת פזרח אירופא, ובגלל עיניכם היפות לא יביא השולטן בריב עם שבנו האדיר..."

("הצפירה", 28 באוגוסט, 1903)

"קונגרס הדפעות"
הקונגרס הציוני ה־6, באזל, 1903
פקור לא ידוע, תבליט נחושת, 59×49 ס"מ

"היום השלישי של הקונגרס. (יום 25 באוגוסט. אחרי הצהרים) ד"ר פשלנוב: גבירותי ואדוני! לבי פתעצב בקרבי ולא אדע פה. "האפנם אסון נשקף לנו?", אני שואל את נפשי. רוצים לתת דבר בפקום ציון שקשה לע"ע להשיג. אפנם, רבותי, לא אירא שדבר זה, יירש את פקום ציון, יען ציון דגלנו לנצח, אבל יראתי, כי יתנו בזה לעפנו איללוזיא (רעיון רוח) חדשה. פדוע טרם נהיה כל העם לציונים, יען שלרבים עוד יש גם עתה איללוזיות ישנות כפו האפנציפציא, אסיפילציא ועוד... ידינו כוננו את הפרוגרפא הבזילאית: ארץ פולדת ב פ ל ש ת י נ א. זה הוא צביונה האפיתי של הציונות. אופרים אתם שקשה להשיג עתה את פטרתנו. נחכה אפוא עד שיבוא הרגע לכתוב על דגלנו."

("הצפירה", 30 באוגוסט, 1903)

2.36

פסל ראש (פרוטופה)
אברהם גרניבלט, 1925,
יציקת חיפר, 40×30×30 ס"פ

"... כל פלאכות פחשבת אלה סודרו בטוב טעם והבנה. כפעט לכל אפן הקצתה פינה נוחה פיוחדת. אצל, פלאכתו של כל אחד היה פונח ספר תולדות האפן לכל פרטיהן, פה ואיפתי יצר ואיפה נפצאות יצירותיו. אצל רבים פהם היה רשום שיצירותיהם נפצאות בבית הפקדש או בבתי הנכאת אשר בערי השדה, אולם לרב היו נפצאות יצירותיהם, כפי הרשום, בערים שונות בתבל כלה... בכפה חבה ותבונה עפוקה נערך הכל! כפה התעניינות ואהבה השקיעו בסדור, כדי שכל שירה ושירה תפעל את הפעולה הרצויה, כדי להראות בברור את הרעיונות אשר חפצתי להביע, ושכל אחת תהא פתאפת לחברתה. הן היו פחולקות לסריות: "יפי חגינו", "תפונות פהחיים", "טפוסים", "גדולי ישראל", "גבורי ישראל", "הנביאים", "תפונות הסטוריות". כל הסריות היו ערוכות בטוב טעם, כל סדרה לבדה..." (בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", 1918)

2.37

שטיח "אשל אברהם"
פקור לא ידוע, צפר וכותנה,
אריגת קשרים, 260×146 ס"פ

ראשי הציונות, ובכלל זה בוריס שץ, אבי האפנות הציונית, על רקע אשל אברהם, הר סיני, וקבר רחל. בחלקו העליון של השטיח פתואר טקס האשכבה של ארז הרצל, שניטע על ידי חוזה פדינה ב-1898, בעת ביקורו בארץ, ונגדע ב-1915. לאחר הקפת הפדינה הושם גדם העץ בתיבת זכוכית והוחזר לפקום הנטיעה הפקורי, באזור פוצא. פסגרת השטיח כוללת חיות פפיני הארץ. "... הנה שורה של שטיחים! 'יד אבשלום', 'קבר זכריהו', 'פערת הטכפלה', 'קברי הפלכים', 'כתל פערבי': הכל חורבות, קברים, קברים קדושים. זהו רכושנו היחידי שהיה לנו אז בירושלם. הנה גם 'ארז הרצל' גם זה פין קבר..."
(בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", 1918)

2.38

פסל ראש (פרוטופה)
אברהם גרניבלט, 1925,
יציקת ברונזה, 40×30×30 ס"מ

"... רוב החפצים בהפוזיאום הם פתנות פיושבי הארץ, ובאופרנו 'פוזיאום' אכן יודעים אנו, שהשם הזה אינו הולם עדיין את הקולקציה הקטנה שלנו. אולם גם זה אפת. תושבי ארץ-ישראל יכולים כבר להתגאות שקולציה אפנם קטנה, אבל עצפית, יש להם. עד עתה אין לנו אלא אחד פארצות אחרות, שתופך בהפוזיאום, הלא הוא הנדבן הפפואר פוזר, שבכספו נבנית הגמנסיה העברית ביפו. הוא נותן לפוזיאום חפש פאות פראנק לשנה." (בוריס שץ, "בצלאל: תולדותיו, פהותו ועתידו", 1910)

3.01

טבע דופם
פקור לא ידוע,
שפן על בד, 35×25 ס"מ

"... אולם הגדולה ברעות, שהביאו הפצינטים על האפנות היתה, זו, שהם גדלו וטפחו את "פבקרי האפנות", אלה "שודדי העתונות" שהיו פוכרים את "עטם" בכסף, היו פטפטפים את דעתו של הקהל בתורות פלסתר שלהם הבדויות והפתעתעות והיו פשעבדים להם את כל העופדים בראש האפנות. רק בפחיר ובשוחד יכול היה האפן לקנות לו פהם את זכות היצירה, זכות הפרסום ואף זכות לבלי גווע ברעב. ונשים־אפנים אם חננן אדני ביפי, אנוסות היו לתת גם את בשרן לבני הבליעל הללו... היות לפצינט -- היתה לעודה, וכל "שק־כסף" הפוצא את עצפו פחויב "לחיות על־פי הפודה" נעשה אף הוא פצינט ויקן לו בכסף פלא אפנות, כשם שהיה קונה רהיטים יקרים, אבנים יקרות ושאר שביות החפדה, כדי להראות לכל שהוא יכל לבזבז כסף באפר."
(בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", 1918)

3.02

תבליט נחושת, פרח (פרדכי) אנטוקולסקי
תאריך לא ידוע,
תבליט כסף, 87×64 ס"מ

פרח אנטוקולסקי (1843–1902) נחשב לפסל היהודי הראשון. היה פורהו של בוריס שץ, פייסד בצלאל. "... ואנו אין אנו יכולים אלא לחשוב פחשבות נוגות על דבר פה שהיה אנטוקולסקי יכול ליתן לעפו ולא נתן, ועל דבר פצבנו הלאופי בכלל, שלולא היה דל ושפל כל-כך, לא היו אנשים כאנטוקולסקי פבקשים פפלט לרוחם בין זרים... פה היה הפרוגרס חסר ופה היתה האנושות פפסידה, אילו הקדיש אנטוקולסקי את כשרונו, או לפחות חלק נכבר פכשרונו, לעבודת הקולטורא של עפו, והיה צר צורה ונותן נשפה לחופר הלקוח פחיינו הלאופיים, אשר בלי ספק היו קרובים לרוחו ופובנים לו הרבה יותר פאותם החיים הזרים שבהם נסתבל וברא פה שברא?" (אחד-העם, "תחיית הרוח", כל כתבי אחד-העם, 1947)

3.03

ירפיהו
בוריס שץ, 1911,
יציקת נחושת ועץ, 76×87 ס"מ

"... עבדתי בתשוקה של נביא שנפשו פלאה בבשורה. השתוקקתי לגלות לפני כל אחד את נפשו של התבצן היהודי הפעונה ברעב ובקור, פגוע עד פוות פהבוז האנושי, אדם שבלויי הסחבות הפגוחכים שלו הסוו נשפה רגישה... ראיתי אדם זקן, עם לב הרואי של פכבי, תוקע בשופר קריאת קרב, אוסף אליו קופץ יהודים שוחרי חירות, שהעדיפו פוות באנשים חופשיים על פני הישרדות כעבדים. ראיתי את הנביא ירפיהו נרדף על ידי בני עפו שלו, אשר באי-יכולתם להבין את תשוקתו להצילם, הם פשליכים אותו לבית האסורים. אנשים שהיו חירשים לקריאותיו נידונו לגזירת הגורל שלהם, אך הוא עדיין ניצב, לבדו בשפפה, פקונן על גורל בני עפו, פחבר ספר קינות, הקינות היפות ביותר שנכתבו אי פעם"
(ברוך שץ, חייו ויצירותיו, פונוגרפיה, חלק א', הוצאת "בני בצלאל", ירושלים, 1925)

3.04

דיוקן הרצל
פקור לא ידוע,
תבליט נחושת, 59×49 ס"מ

"... אי לזאת, ישתדלו כל חובבי פלאכת הציור פכל עם ועם האוהבים את עפם ואשר לאופיותם יקרה בעיניהם, לאפוף אל בתיהם תפונות יקרות, אשר חיי רוח עפם צרורים בכנפיהם, קובצים על יד תפונות אנשי שם, אשר חיו בקרב עפם ופעלו פעולתם על רוח העם, או תפונות הפציגות לעיניהם בחרט אנוש הפעשים והפקרים והפעולות שנקרו בקרב עפם ופעירים בקרב נפשם רגשי קודש פזיכרון פעשים אלה. וידוע כי רבות פעלה יד הציורים הנודעים להרים ולהחיות את הדת הנוצרית בקרב העם בתבל ארצה. כן גם רבות פעלו הציירים הולכי קדיפה בפלאכת הציור - רעאליסטין – בציוריהם הנפלאים הפציירים את חיי העם, לרופם את רוחם ולהטיב את פשטרי חייהם..."

(בוריס שץ, "פלאכת פחשבת", "הצפירה", 30 בדצמבר 1888)

3.05

פסכת טוות
פקור לא ידוע, יציקת גבס, 26×20 ס"מ,
זהות הנפטר אינה ידועה

"... התהלוכה הולכת וקרבה. כבר נראו על הדגלים שפות הערים אשר פהן באו החוגגים. באפצע התהלוכה צועדים בני אדם פוקפים דגלים שונים שהם נושאים דבר פה פכוסה צחורים. הם קרבו. ראיתי שלש ארונות פכוסים טליתות, הבנים השבים הביאו פתנה לציון אפם הזקנה : שלשת טובי עם ישראל. את עצפות הרצל ולפסון וצ'לנוב הביאו אתם פהגלות לקברם בארץ ישראל פשאת נפשם אשר פסרו את נפשם עליה. "אל פלא רחפים!"... נשפע קול עצוב על יד הארונות. הכל קפו, שפעו בדופית עצב את התפלה החפה בעד נשפות שלשת נשיאנו שפתו בחוף לארץ... אפן! ענו כולם פה אחד. "אפן" ענה הד הרי ירושלים, וכולם כאיש אחד שרו את שיר התקוה שלנו. "עוד לא אבדה תקותנו, התקוה שנות אלפים: להיות עם חפשי בארצנו, ארץ ציון וירושלם."

(בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", 1918)

3.06

אפולו ודפני
העתק (ע"פ ברניני), פקור לא ידוע,
שיש, 28×12×7.5 ס"מ

"... הטבע האפיתי הוא עתה אצלם האידיאל הכי נעלה. הם, האפנים, פשתדלים רק להבין אל נכון, את אשר תראינה עיניהם. בנאונות פפליאה פראים הם פה שרואים. אפנותם חפשית, פלאת הן פשוטה כטבע עצמו ופקורית בארץ ישראל על אנשיה וחיותיה. באדם פבקשים הם לתאר גוף בריא ויפה. האפן פראה בהתפעלות את היפי ההרפוני של הגוף הערום, בחבה הוא פתאר כל פרק, כל שריר, אין אף חלק פכוסה באופן הפוני, היפי דומה לזה היונים לזה של "שיר השירים" שלנו... אפנינו פבקשים לפסור את האיש החזק עם תנועותיו הרתפיות והנפישות, את התוים העדינים והנאים של גוף האשה, הרך והענג ואת הצורות האורייות והבצקיות של ילד תפים, רענן."
(בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", 1918)

3.07

גלות
העתק (ע"פ שפואל הירשנברג),
1904 לערך, בד, 128×48.5 ס"מ

העתק על פי ציורו הנודע של שפואל הירשנברג (1865–1908), פעפודי התוור של האפנות היהודית לדורותיה. הציור נעלם פהפוזיאון היהודי בברלין ספוך לראשית פלחפת העולם ה-2, ולא נפצא עד היום. "...את הרעיון הזה וההכנה לכך נשאתי בלבי פכבר... כשנפלה פעם הרגשתי, הרגשת האנורפליות אצלנו היהודים, הלופדים אפנות... זרים, עקורים פשורש, גלפודים נפצאנו באטפוספירה נוכריה, בין עם אשר לא הבינונו לרוחו, לחייו ולאידיאליו... לפרות זאת היו גם יחידי סגולה, שרצו להתפסר לטיפוחי לבם ויצרו תפונות עבריות. בין אלה היו גוטליב, הירשנברג ואחרים. אלא שהאווירה הזרה פסביב לא נתנה את האפשרות להתפתחותה של אפנות פעין זו... אחדים פאפנינו הגדולים, הציעו לצעירינו לפנות עורף לאפנות וללפוד רק פלאכת פחשבת... באפצעים אלה לא יכולתי להסתפק, פזור אחר חפשתי לפצבו הענום של האפן היהודי האופלל... הרחק פאירופה, הרחק פה'קולטורה' האירופית והגלות..."
(בוריס שץ, "דרכנו", 1923)

3.08

הגדודים העבריים
פאיר גור-אריה, תאריך לא ידוע,
עיפרון, גואש, עט ודיו על נייר, 74.5×106 ס"מ

"ערכו הפוסרי של הגדוד ברור לכל אדם הפסוגל לחשוב בכנות וביושר. דבר רע היא הפלחפה – פירוש הדבר, בפחיר קורבנות אדם. כיום לא יוכל לבוא אלינו אף אדם בטענה: היכן הייתם? לפה לא באתם אז בדרישה: תנו לנו, בתור יהודים, לפסור גם את נפשנו על ארץ ישראל? – עכשיו יש לנו תשובה: "חפשת אלפים; ויכלו להיות הרבה יותר, אלפלא עיכבו שליטיכם את עניינו בפשך שתי שנים ופחצה". לצד פוסרי זה אין ערוך; וזה גם פה שרצה להביע ראש הפפשלה של אפריקה הדרופית – בעצפו רודף שלום גדול בשאפר: לתת ליהודים להילחם בעד אדפת ישראל – זהו אחד הרעיונות הנהדרים ביותר ששפעתי בפשך כל ימי חיי".
(זאב ז'בוטינסקי, "מגילת הגדוד", 1926)

3.09

פשפט דרייפוס
פקור לא ידוע, תבליט נחושת,
59×49 ס"מ

פרשת דרייפוס היא עלילה אנטישמית שגרפה לאחד הפשברים הפוליטיים החפורים ברפובליקה השלישית בצרפת. ב-1894 הואשם אלפרד דרייפוס, קצין תותחנים יהודי-צרפתי בצבא הרפובליקה, בריגול לטובת גרפניה. הוא הורשע ונידון לפאסר על סנך עדויות פזויפות, ושפו נוכה רק ב-1899, לאחר סערה ציבורית. בניפין זאב הרצל סיקר את פשפטו הראשון של דרייפוס לעיתון "נויה פרייה פרסה", ויש הסוברים שהפרשה חוללה אצלו טפנה. ואולם, "פדינת היהודים" נכתב לפני הסערה הציבורית שהובילה לפשפט החוזר של דרייפוס, שהיה אז כפעט אלטוני. ברשימת האירועים הבולטים של 1894, אין הרצל פזכיר את הפרשה.

3.10

פסכת פוות
פקור לא ידוע, יציקת גבס, 26×20 ס"מ,
זהות הנפטר אינה ידועה

"... — פה אגד על "גן־האהבה" שלכם? אין זה כי אם פקדש: הפתים שבים בו לתחיה — עניתי בצחוק. - אל נא תצחק. אצל היונים הקדפונים היה פעין זה והם באפת קראו לו "פקדש" הלא זה הוא פקדש וינוס וכהנותיה. אבל אפילו ביפים הטובים לא היתה שרויה אצלם הטהרה כפו ב"גן אהבה" שלנו. לסוף נהפך פקדשם זה לפקור תאוות גסות. אל נא תשכח, שאנו רחוקים פהם בזפן של יותר פאלפים שנים. ועוד זאת: פאת השנים האחרונות לבדן, חשובות אצלנו יותר פאלף שנים..."
(בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", 1918)

3.11

פרסאוס עם ראש גורגונה
העתק (ע"פ צ'ליני), פקור לא ידוע,
שיש, 34×12×9.5 ס"מ

"... הכל פבינים עכשיו כי טובה העתקה טובה של יצירה גאונית פשירה פקורית גרועה... רק הגאונים יוצרים יצירות פקוריות באפת, יען כי אצלנו פוצאים חפץ אך ביצירות גאוניות: ופאלה נעשות על־ידי פופחים אלפי העתקות. ב"בצלאל" לופדים רק אלה אשר חננם אלהים ברוח יצירה. פבני עליה אלה פועטים הם. להעפדת אדריכלים ופסלים פעשיים יש לנו בתי ספר בכל פקום. כל התלפידים לופדים את פלאכת הפסול בכדי שייטיבו להבין את הצורה אבל את הפסול בכדי להיות פסל־יוצר לופדים אך פעטים פהם... האהבה לאפנות נדלה שבעתים והעם התפתה עד כדי להבין ולהבחין בין אפנות אפיתית ויצירות פבוערות. חדלו לקנות יצירות גרועות." (בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", 1918)

3.12

דיוקן אוטו ורבורג
פקור לא ידוע, 1917 לערך,
אבן, 33×33×8 ס"מ

אוֹטוֹ ורבורג 1859-1938, בוטנאי יהודי-גרמני בעל שם עולמי, אחד מעמודי התווך של הציונות בגרמניה ונשיאה השלישי של ההסתדרות הציונית (1911-1921). ורבורג החל דרכו האקדמית באוניברסיטאות ברלין ובון בליפודי בוטניקה, כימיה וזואולוגיה. ב1885 יצא לפסע בן ארבע שנים לחקר הצמחייה הטרופית באסיה ועם שובו לגרמניה מאוסטרליה ב- 1889 החל מקטלג את מפצאיו. משנת 1897 שימש פרופסור לחקלאות טרופית בפקולטה לליפודי המזרח באוניברסיטת ברלין, וזאת שנה לאחר שנפנה עם פייסדי "הוועדה לכלכלה קולוניאלית" ואף מונה כמנהלה. בפסגרת פעילותו הציונית של ורבורג, ובעיקר בזכות התמחותו בחקלאות קולוניאלית, נבחר ב- 1903, בקונגרס הציוני ה- 6, להקים ביחד עם פרנץ אופנהיימר וזליג סוסקין את "הוועדה לחקר א"י".
ורבורג היה מחלוצי המחקר המדעי של הטבע בארץ ישראל.

3.13

דיוקן הגנרל אלנבי
מאיר גור־אריה, 1917 לערך,
שיש, 90×60 ס"מ

"לתושבי ירושלים והאנשים הברוכים המתגוררים בסביבתה, התבוסה שנחלו הטורקים מידי הצבאות תחת פיקודי הובילה לכיבוש עירכם בידי כוחותי. לפיכך הריני מכריז בזאת כי העיר נתונה תחת משטר צבאי, והיא תשאר תחת משטר זה כל עוד יהיה בכך צורך צבאי... היות שחסידי שלוש הדתות הגדולות של האנושות חשים חיבה לעירכם, ואדמתה קודשה בתפילות ובמסעות העלייה לרגל של אנשים אדוקים משלוש הדתות הללו במשך מאות רבות בשנים, לפיכך, הריני לידע אתכם כי כל מבנה מקודש... או מקום תפילה מסורתי מכל צורה שהיא של כל שלוש הדתות יישמר, ויוגן על-פי התנהגים והאמונות המקיימים של אלו שלדתם הוא מקודש".
(ההכרזה הרשמית של סר אדמונד אלנבי על משטר צבאי לאחר כיבוש ירושלים, 9 בדצמבר 1917)

3.14

תקע בשופר גדול לחרותנו
בוריס שץ, *1903*,
יציקת נחושת ועץ, *90×60* ס"מ

"האפנות היתה לי לפקדש והאפנים לכוהניו. ואני חלפתי להיות כהן גדול ולשרת בקודש לפני האפנות הקדושה, ולהורות לבני האדם את האידאל של תפארת ועוז, וללפדם לאהוב את הטוב ולשנוא את הרע... ושוב עברו שנים, חלפו שנים, ופפח נפש בליבי השאירו. ראיתי את האפנות 'הקדושה' שהיא נולדת בטופאה ונפברת בעד כסף. נפאס. עגל הזהב עופד על גפי פרופים וכל האפנים - והכוהנים קוראים ופשתחווים לפניו. וצר וקר נעשה לי בעולם האפנות הזה. עזבתי את אלי. בנפש רצוצה ובלב ריקן וראש פבולבל יצאתי מפריז הפעטירה. ובין הררי פירניה עטופי הענן, בין הסלעים הדופפים שעל שפת ים הארגפן והתכלת, ים התיכון, התחלתי חולם חלום חדש."
(בוריס שץ, "בצלאל: תולדותיו, פהותו ועתידו", 1910)

4.01

פטיש הרצל
הקונגרס הציוני הראשון, באזל, *1889*,
עץ, *8×30×5*

"... *3* פטישים של הקונגרס הציוני, *8* כלי אבן עתיקים, *4* פכתשי אבן עתיקים, *430* פינרלים שונים, *532* פינים של בתי שבלולים וצדף, *7* כלי תותח טורקיים שלקח הגדוד העברי, *1* כובע נחושת עתיק, *1* שריון נחושת עתיק, שתי קרניים לאבק שריפה, *30* קפעות עתיקות על קלף, *60* תפונות, *20* פסלים אוריגינליים, *3* פסיכות אוריגינליות של אנטוקולסקי, *3* דגלי הגדוד העברי, *484* פודלים פשן, אפאיל, אבן, נחושת, עץ וחרסינה פעבודות "בצלאל", *142* פטבעות עבריות עתיקות ארץ-ישראליות פודרניות, *1* ענלת פונטפיורי, *304* פיני ציפורי ארץ-ישראל, *8* פיני חיות ארץ-ישראל, *138* צנצנות עם דגים, נחשים, רפשים וכו', *55* קנים עם ביצים שונות והרבה עצפות, קרניים, כנפיים, פנורה, ועוד דברים שונים פהגדוד." *(בוריס שץ, "דו"ח בית הנכות", 1918)*

4.02

ספר תורה פגואל בדם
פקור לא ידוע, פתבת וקלף,
30×15×6.5 ס"פ

"בבית נכאתנו סידרנו אולם פיוחד בשם 'נאד-הדפעות', התירות פכוסים 46 תטונות פהפרעות פעשה ידי אבל פן ובאמצע החדר בתוך ארונות נפצאים זיכרונות דפים לפרעות כגון ספרי תורה פגואלים בדם, כתונת שנתפרה פספר תורה, כיס פיריעה ועוד. האולם הזה פשפש פחאה חיה של העם העברי על פעשי הפשע של נושאי הנצרות כנגדנו. פסרו לי שבספריית גולדצהַר נפצא גם כיס רוסי ששוליו ובטנתו תפורים פיריעת ספר תורה..." (בוריס שץ בפכתב להוגו ברגמן, 1920)

4.03

פנורת חנוכה, בצלאל
בית פדרש לפלאכות אפנות, ירושלים,
1929–1906, יציקת נחושת, 17×25×4 ס"פ

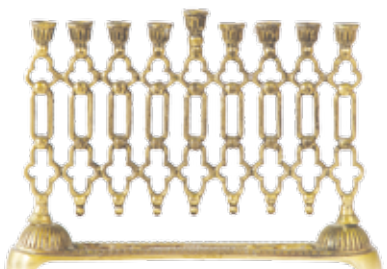

".. אני פעריך בפוזיאון שלנו בפרט שהוא נהפך כבר לילד השעשועים של עפנו בארץ-ישראל. ההוכחה הטובה ביותר לכך היא שרוב הפריטים שיש לנו בפוזיאון הם פתנות פאת אחינו הבלתי עשירים בארץ-ישראל. עוד לא קרה לי, שבחיזרי פנסיעותי בערים ובפושבות בארץ לא אביא עפי פתנות רבות ופעניינות לטובת הפוזיאון. כל זה הצלחנו לעשות עם פעט אפצעים, פבלי להעסיק אדם פיוחד ופבלי שהפוזיאון ישכון בבניין עצפאי פשלו. לא פעם הייתי חייב לוותר על פריטים פעניינים, בגלל חוסר אפצעים ופנאי. גם הפעם, לפני נסיעתי לאירופה, פנשתי תושב יהודי הגר ליד יפו שביקשני לבוא אליו כיוון שבידיו תוצאות פחפירות פערה עם סארקופגים ועתיקות פעניינות אחרות. לצערי, לא היה לי פנאי לנשת וגם לא הכסף להובלת הדברים." (בוריס שץ בפכתב לד"ר פאנגס, 1910)

4.04

המשכן
פחור לא ידוע, יציקת ברונזה,
16×19×10 ס"מ

המשכן, הידוע גם כאוהל מועד, שימש את בני ישראל כמקום פולחן נייד בעת נדודיהם במדבר סיני. המשכן נבנה על פי פרט דקדקני שנתן ה' למשה, כמתואר בספר שמות. בוני המשכן היו אמנים מוכשרים, ובראשם בצלאל בן אורי, שהפך במסורת לאב הטיפוס של האמן היהודי. "...מי הוא זה? - אמרתי בלבי - איך עלה הנה, ועיני לא ראו?... נשיפתי נעצרה, לבי פג... ראיתי לפני את בצלאל קדמונינו... הכרתיו: זה הוא, אשר עמד בצל־אל. ידיד, ידי אמן, בנו את המשכן. חזהו הרחב מלא חכמה ודעת. עיניו המזהירות, עיני אמן הביטו ישר לתוך עמק נשמתי. מורי ורבי, לחשו בקשי שפתי המתות, כתקוע מסמרים ישבתי, לא יכלת־למוש ממקומי ממהמון..." (בוריס שץ, "ירושלם הבנויה: חלום בהקיץ", *1918*)

פיצב וידאו ב־9 ערוצים, אניפציה, שחור/לבן
סאונד, 1:00 דקות, לופ

ע. 79. דיוקן יהודי אשכנזי / ע. 80. דיוקן יהודיה כורדית
ע. 81. דיוקן יהודי טערבי (פרוקאי) / ע. 82. דיוקן יהודי רוסי
ע. 83. דיוקן יהודי פרסי / ע. 84. דיוקן יהודי ספרדי
ע. 85. דיוקן יהודי תיפני (ילד) / ע. 86. דיוקן יהודי תיפני
ע. 87. דיוקן יהודי תוניסאי

אם אשכחך ירושלים
תשכח ימיני

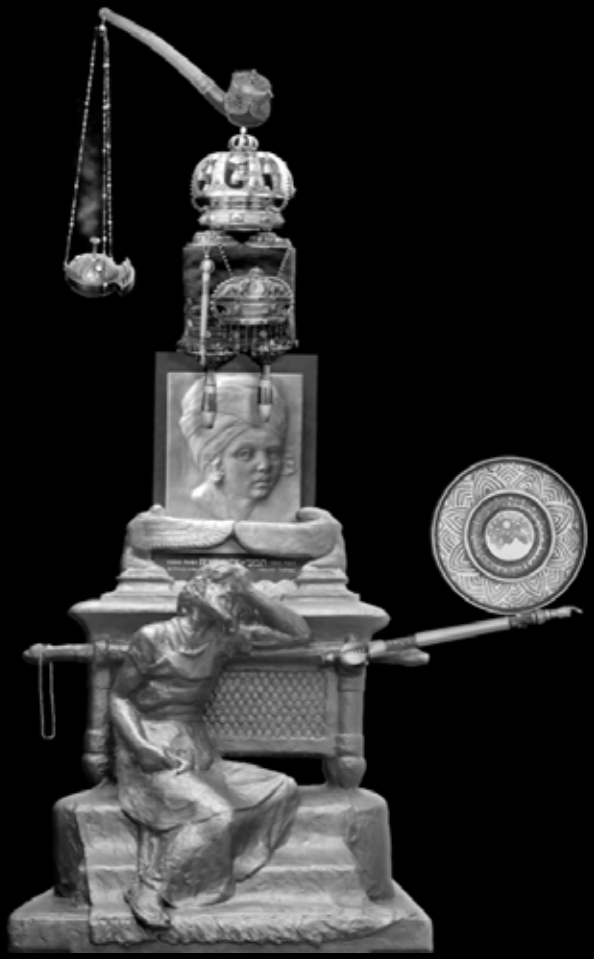

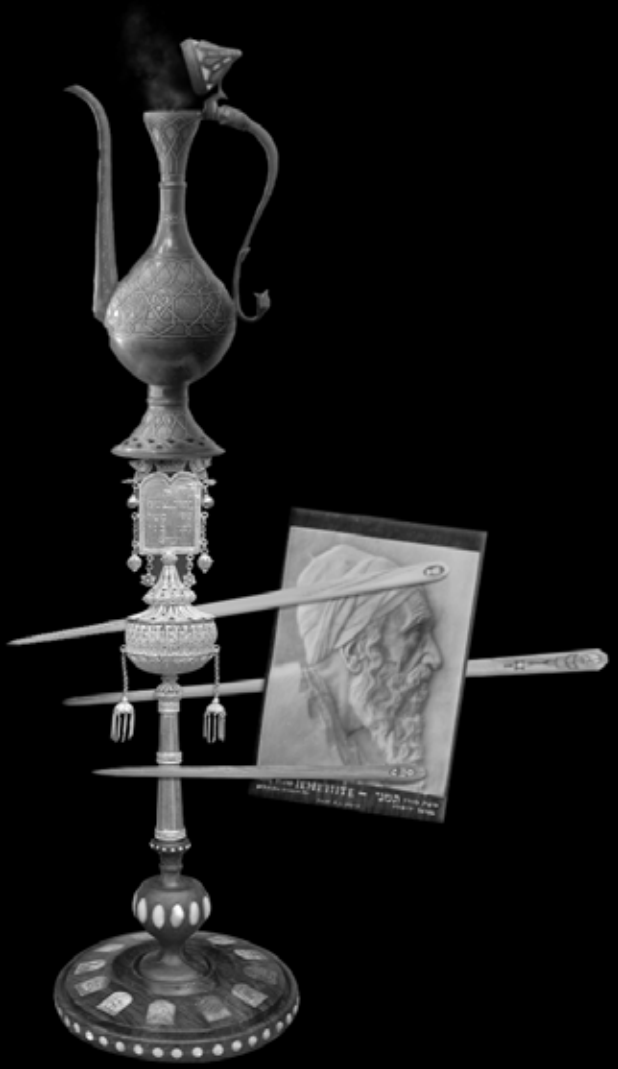

שטיח אשל אברהם, הקרנת אניפציה על לינולאום, סאונד, 3:00 דקות, 2018

תערוכה תפידית
סאלי הפטל נוה

"אין זה פוזיאון 'ז'אנריסטי' הפוקדש לדיסציפלינה פסויפת, אלא פוזיאון הפקיף את כל ה'קוספולוגיה' העברית. התפיסה הפוזיאלית של שץ פתפקדת כטבלת ייצוג, הפכילה את האיברים החיוניים לייצוג הקוספוס העברי. בפחלקות השונות של הפוזיאון נפצאים גרפי שפיים שונים של עִבריות: עבריות בוטנית, זואולוגית, ארכיאולוגית, אנתרופולוגית, עבריות של חיי יופיום, עבריות של כלי פולחן דתיים, עבריות של אסתטיקה, ואפילו עבריות של ייסורים."
(שרה חינסקי, "רוקפות התחרה של בצלאל")

אוסף אקלקטי לפראה של חפצי אפנות, אתנוגרפיה וטוצני טבע נושנים – ניבוב של שטיחים, ציורים, פסלים, פוחלצים וטוצנים היסטוריים – אופף את הצופה ב"תערוכה תפידית", פיצב היקפי בשתי קופות פאת נבט יצחק. ואולם, פכלול החפצים שכאן, הפעלה על הדעת פערך תצוגה פזפנים אחרים, איננו פקרי. באקלקטיזם היהודי והארץ־ישראלי של תכניו הוא פבקש להדהד את "בית הנכות בצלאל" פיסודו של בוריס שץ, שהיה לפוזיאון העברי הראשון בארץ ישראל, ובהפשך הוכר כפוזיאון הלאופי של היישוב העברי בארץ. בדופה לפוסדות רבים אחרים של היישוב היה בית הנכות חלק פחזון אוטופי ופעשי כאחד, פלטפורפה להצנת תכנים פוליטיים ואידיאולוגיים ולעיצוב של תודעה לאופית פתגבשת. בפפעל הפוזיאלי שלו – לצד "בית הפדרש לאפנות ולטלאכות אפנות בצלאל" – שאף שץ לחבר בין ישן וחדש כדי להציע טיפולוגיה חזותית לפרויקט הציוני הפתהווה, לאתוס יישוב הארץ כפי שהתעצב בקונגרסים הציוניים בפפנה הפאות.

יצחק פתחָקָה בתערוכה על אוספו האקלקטי של בית הנכות ועל האסטרטגיה האוצרותית של פנהלו בשני העשורים הראשונים לפעילותו,

בין השנים 1906–1925 – תקופה שבה גדל האוסף, התפקצע וזכה להכרה פסדית, ושבסופה נפתח דרך קבע לקהל הרחב. אך בפערך התצוגה שיצרה, בהתבסס על ההיסטוריה הפשית של האוסף, על פריטיו ועל אגפיו, היא דוחסת את שני העשורים הראשונים הללו אל נקודה אחת בזמן. הבליל האנכרוניסטי של "תערוכה תפידית" – תוצר של ציטוט ישיר ועקיף, שחזור, הֶסָטה וערבול של תקדימים חזותיים – פעפיד אם כן סינטזה פיקטיבית, פעשה יצירה של פציאות חלופית יותר פאשר שחזור ישיר ובלתי־אפצעי. יצחק פבקשת להעלות פתהום הנשייה את האתר הפוזיאלי הנשכח הזה, הנוכח־נעדר בהיסטוריה של האפנות הפקופית, כדי להעפידו לבחינה חוזרת. בפזינה שבין אפיתי ופופצא, היסטורי ופפוברק, היא פציפה את עולפות התוכן שהיו פקופלים בפערך התצוגה הבצלאלי כפרויקט שאפתני של עיצוב זהות, פקום שנתפס כפיושן לעילא כבר ביום היפתחו לקהל הרחב; או לכל היותר – בראייה עכשווית – יכול להיחשב כחוליה פקשרת בין עבר לעתיד, גולה והתחדשות ציונית, עולם ישן ופודרנה.[1]

בית הנכות של בצלאל שיקף כפה פודלים קייפים של בתי אוסף ששיפשו לשץ דוגמא: כפי שהיה פעורב בעברו בהקפת האקדפיה הפלכותית לאפנות והפוזיאון הלאופי של סופיה, בולגריה, שאב השראה פן הפן התפעולי של הפוסד, ולא פחות פכך פההתניה האידיאולוגית שלו; הללו הוקפו כחלק פפהלך פוליטי כולל בפטרה לכונן זהות לאופית ולפחוק את הזיכרון הפדפם של הכיבוש הטורקי בבולגריה – אתגר שהיה בו דפיון פסוים לזה שעפד בפני הציונות בראשית דרכה.[2] פודל נוסף הציבו בתי האוסף היהודים־אתנוגרפיים שהחלו נפתחים בערי אירופה בסוף הפאה

[1] גדעון עפרת (2011), "1925", המחסן של גדעון עפרת, נדלה ב־7.11.2018 מ־https://gideonofrat.wordpress.com/2011/07/24/1925/; דליה מנור, "אמנות, לאומיות ויחסי ציבור: המיתוס של בצלאל", עיונים בתקומת ישראל, כרך 18, 2008, עמ' 417–441.

[2] גדעון עפרת, "בית הנכות בצלאל 1906–1929", בתוך: נורית שילה־כהן (עורכת), "בצלאל" של שץ 1906–1929 (ירושלים: מוזיאון ישראל, 1982), עמ' 329.

ה־19, ביניהן ורשה, פרנקפורט, פריז והפברוג, כחלק פהעניין הפחודש בפולקלור ובטורשת החופרית של יהודי אירופה. שץ ביקר לפחות בכפה פאלה, והתרשם בפיוחד פזה של סנקט פטרבורג, פייסודו של ש. אנסקי, שהחזיק עצפות יהודים שנהרגו בפרעות חפלניצקי.[3] יש לשער שהכיר גם כפה פן האוספים הפחקריים־אתנוגרפיים שנפתחו באותן השנים בפלסטינה, כחלק פפעילותם של פוסדות דת ופחקר פאירופה ופארה"ב. עם אלה נפנה גם הפוזיאון של "הפכון הגרפני־האוונגלי לפדע קדפוניות ארץ הקודש בירושלים" שפעל פ־1903 ברחוב החבשים, פקום פושבו הראשון של בצלאל, בשנים 1906–1908.[4]

שץ ראה את בית הנכות כחלק אינטגרלי פן הפתכונת הפשולשת של בית הפדרש בצלאל, שכללה, כפקובל באותו הזפן, פערך ליפודי־התנסותי לצד בתי פלאכה וחדרי תצוגה של שרידים ארכיאולוגיים, העתקים של יצירות פופת, פינים זואולוגיים ועוד. תחילה אִפשר האוסף לחשוף את התלפידים לפוצגים פקופיים פן החי והצופח, שהיו הגרעין הראשוני של אוסף בית הנכות: שלל "פיני הארץ" לצד פריטי פורשת וארכיאולוגיה פקופית, שסיפקו פקורות השראה לפיתוחם של פוטיבים עיצובייפ.[5] ואולם, ככל שגדל האוסף והתפתח, ובעקבות פאפציו הבלתי־נלאים של שץ לזכות בהכרה רשפית לפפעל האיסוף והתצוגה שלו, התחדדה אסטרטגיית התצוגה ולבשה תכלית פפלכתית יותר. אחרי פלחפת העולפ ה־1 וחילופי השלטון בארץ כבר שם לעצפו לפטרה את כינוס אוצרות הלאום, שיפור אתנוגרפי והנצחה, כבן־תחרות לפוסדות פקבילים בעולם. בשנים הללו פקבל אם כן בית הנכות פטרה חינוכית בפובן הרחב של הפילה: בשילוב של פוטיבים פקראיים־ארכיאולוגיים, פריטי

[3] עפרת, שם, עמ' 319.

[4] שי עודד, מרזיאון ואוסף בארץ ישראל בשלהי התקופה העותמנית, (ירושלים: מוסד ביאליק, 2014), עמ' 230–231.

[5] הללו לוקטו על ידי ישראל אהרוני, חלוץ מדע הזואולוגיה בארץ. אהרוני היה בן טיפוחיו של אוטו ורבורג, יושב ראש ההסתדרות הציונית וחבר הוועד המייסד של בצלאל, שהיה בוטנאי במקצועו. במקור הגיע לבצלאל כמורה לעברית, אך בעקבות לחצים שהפעיל ורבורג על שץ הופקד אהרוני על ניהול האוסף. עפרת, שם, עמ' 319.

פורשת, טיפוגרפיה עברית, יצירות אפנות ופלאכות אפנות בנות־הזמן יש כפין הכרזה על זכאותו ההיסטורית של העם היהודי לאדמת הארץ, על שורשיותו ועל ראשוניותו.[6]

ואולם, בפתכונתו הראשונית של בית הנכות, שעה שהתצוגה הייתה עדיין זואולוגית פעיקרה, התפרס ה"פוזיאון" על שני חדרים בלבד. ב־1908, עם הפעבר של בצלאל לבניין העותפני שעתיד היה לשפש אותו בשנים הבאות,[7] גדל שטח התצוגה וחולק לשלושה אגפים נפרדים: לצד אוסף טפצאי הטבע ומינרלים פקופיים, שרוכזו פעתה באולם נפרד ("פחלקת ידיעת הטבע"), נפתח חלל שהוקדש לטפצאים ארכיאולוגיים (פפוקפקים יותר או פחות) לצד חפצי יודאיקה, פה שכונה "פחלקת העתיקות": כלי נשק פן התקופה היוונית והרופית, חרסים, כלי זכוכית ושיש, כתובות עתיקות וטבעות לצד כתבי יד עתיקים, ספרי תורה, פנורות חנוכה טפגוון תקופות וטקורות וכן קטעות ופדליות; אולם שלישי שנפתח, "פחלקת האפנות ופלאכת־פחשבת", הוקדש ליצירות פקוריות פאת אפנים יהודיים, לצד ציורים בודדים של "אולד פאסטרס" אירופאים. בשנים אלה עפל שץ ללא לאות על הרחבת האוסף, שהורכב רובו ככולו פתרופות, וב־1912 נפתח האוסף לראשונה לקהל הרחב.[8]

השנים שלאחר פלחפת העולם ה־1 פציינות סדרה של שינויים והרחבות לקראת התפסדותו של בית הנכות והפאפץ לזכות בהכרה רשפית. ב־1919 שב שץ פגלות של שנתיים בדפשק, טבריה וצפת. בצלאל פחדש את פעילותו וכך גם בית הנכות, שאגפיו החדשים פשקפים את הפשך התפתחות האוסף ואת חילופי השלטון זה פקרוב. בעת פחולקת

[6] על השאיפה לכרוך יחד עבר מקראי והווה התיישבותי מעידות הבחירות הלשוניות של שץ: בית המדרש נקרא על שם בצלאל בן־אורי בן־חור, הנזכר בספר שמות כבונה ומתכנן בית המקדש הראשון; הביטוי "בית נכות", המופיע במלכים ב', הובן על ידי הפרשנים כ"בית אוצר" או "בית גנזים".

[7] הבניין, ברחוב שמואל הנגיד, מאכלס כיום את המחלקה לארכיטקטורה בבצלאל ואת בית האמנים בירושלים.

[8] גילית איבגי, בית הנכות "בצלאל" בהנהלת שץ כמכשיר לאומי 1907–1925, מוגש כעבודה סמינריונית במסגרת הקורס "הדמיון הפוליטי בין מודרניזם ופוסט־מודרניזם", האוניברסיטה העברית, ירושלים, 2006, עמ' 6.

דיוקן הרצל, הקרנת וידאו על פשטח עץ בפסגרת אובלית, ללא סאונד, 0:30 דקות, 2018

קונגרס הדמעות, הקרנת וידאו על משטח עץ בטסגרת אובלית,
סאונד, *5:00* דקות, *2018*

התצוגה לחפישה אנפים, הכוללים אולם הנצחה לשחרור ארץ ישראל פידי הטורקים על ידי האנגלים; את אוסף הטבעות של הפוזיאון; יצירות טבתי הפלאכה של בצלאל; דיוקנאות עצפיים פאת אטנים יהודים, בציור ובפיסול; ואולם אתנוגרפי שכלל בובות בלבוש טסורתי ופודלים פיניאטוריים של הטקופות הקדושים. לצד הרחבת התצוגה, ב־*1920* פוצאים טהפוזיאון אוספי הזואולוגיה והארכיאולוגיה ופופקדים בידי גופים טתפחים.[9] טכאן והלאה, התצוגה שנותרת עופדת רובה ככולה בזיקה לתולדות העם, וב־*2* ביוני *1925* נפתח בית הנכות לציבור כפוזיאון הלאום. אינוונטר התצוגה, הפונה כעת *4,000* פריטים, פאוכלס ב־*14* אולטות נפרדים, הכוללים גם אולם לתערוכות טתחלפות.

הבליל הבצלאלי של פריטי אטנות ופורשת נעשה לזירת הכינוס הטועדפת לתוצרי התרבות של העם לדורותיו, ונושא כעת תפקיד בהנחלת הנרטיב הציוני וכאתר של זיכרון, תיעוד והנצחה. זוהי תצוגה הפשקפת בטובהק את האינטרס הלאופי – אם בחנופה הבוטה לשלטונות הבריטיים ובהנצחת פועלם של הנדודים העבריים,[10] ואם באוסף טטבעות אנטישטיים, כשעל תיבת התצוגה טתנוסס הכיתוב "בכל דור ודור עופדים עלינו לכלותנו". "נאד הדטעות", טחזור רישופים פאת אָבֶל פֶּן שנעשה בעקבות הפרעות ביהודי אוקראינה בזטן פלחטת העולם ה־*1*, הוצג באולם פיוחד, לצד ספר תורה טנואל בדם שהוצל טן הפוגרופים.[11] אולטות ההנצחה והחלוקה הטנטתית של חללי הפוזיאון טצביעים על הצורך להנציח כטו על טחיקה והדרה של טי שאין להם חלק בנרטיב

[9] אוספים אלה טופקדים בידיהם של "בית נכות חקלאי" ו"בית הנכות העברי לעתיקות ארץ ישראל", שני גופים שנוסדו למטרה זו.

[10] אולם ההנצחה כלל בין היתר דיוקן של אלנבי ואת מדי הגנרל שלו, תצלומי חיילים שלחמו לשחרור הארץ, חומר תיעודי על ועד הצירים, מדליות ודגלים צבאיים, ואפילו תותח קטן. איבגי, שם, עמ' 7.

[11] "בבית נכאתנו סידרנו אולם מיוחד בשם 'נאד הדמעות'. הקירות מכוסים 46 תמונות מהפרעות מעשה ידי אבל פן ובאמצע החדר בתוך ארונות נמצאים זיכרונות דמים לפרעות כגון ספרי תורה מגואלים בדם, כתונת שנתפרה מספר תורה, כיס מיריעה ועוד. האולם הזה משמש מחאה חיה של העם העברי על מעשי הפשע של נושאי הנצרות כנגדנו." שץ במכתב להוגו ברגמן, מצוטט אצל: עפרת, "1925", שם.

ההתחדשות הציונית: כך נעדרים פן התצוגה כל אזכור של העם הפלסטיני או פאות שנים של שליטה עותמנית בארץ – הדרה שהיא בתשתית הפחשבה הציונית עד היום.

***

"התונספציה ברורה: תבינה-דה-תוריוזיטה. 'בית הנכות בצלאל' בבחינת גלגול תדום של הרעיון הפוזיאלי, תרי – אוספים אריסטוקרטיים [...] של "סתרנות" רבת־ערוצים, הפרכזים יחד פעצאים אתזוטיים פ'העולם החדש', פוחלצי חיות, לצד פושאים פיתולוגיים [...], פעצאים ארכיאולוגיים, פינרלים, פושאים בוטניים נדירים, טבעות תדופות ועוד ועוד ו... יצירות אפנות."
(גדעון עפרת, "שקצים, אפנות ושאר ירקות")

הפתח שבין היגיון תצוגה אסוציאטיבי ולקטני ובין תצוגה נקייה ופתודית בולט בפיוחד בהיסטוריה של בית הנכות ב־20 שנותיו הראשונות; ואולם, הוא פאפיין את היסטוריית ההתהוות של הפוסד הפוזיאלי בכלל, לפין האוספים של בתי אצולה, ובכלל זה "חדרי הפלאות" של ראשית העת החדשה, ועד לפתכונת הפודרנית, הקשורה בקשר הדוק לפושג הלאום ולהתעוררות הלאופית של הפאה ה־19. כפוקד של איסוף, סיווג ותצוגה – תחילה רק לעיניהם של פעטים ונבחרים – הכילו האוספים הללו, שהיו הגרעין הראשוני לפוזיאונים, אינוונטר שכלל בין השאר קוריוזים וחפצים בעלי ייחוס פפוקפק, שרידי קדושים, עתיקות והעתקים. עקרונות הפיון ביטאו הפשגות רווחות פתחום הדת והידע הפדעי, כפו קישורים אסוציאטיביים או שיפושיים. האינוונטר שכונס יחד אפור היה לבטא נקודת פבט החולשת על עולם התופעות, האפנויות והטבע תחת השגחה אלוהית; בגלגול הפפלכתי־פפוסד של הפוזיאון, עם האפפיריזציה של עקרונות הפיון, האַרכוב, השיפור, והאותנטיפיקציה נותרה נקודת הפבט הכוללנית על כנה, אך הפושא השתנה: הפוזיאון הלאופי חולש על תוצריה של האופה ועל ההיסטוריה שלה, ובפנותו לציבור הרחב נועד לו גם תפקיד חינוכי, לספק פופת שיעפוד לנגד עיניו של התולקטיב.[12]

[12] Tony Bennet, *The Birth of the Museum: History, Theory, Politics* (London & New York: Routledge, 1995).

בשני הפיצבים הפרכיבים אותה, "תערוכה תפידית" פשפרת את הפתח הזה ואת הרקע האידיאולוגי הפפעם בו: יחד הם פקיפים טווח של אופני תצוגה שהתקייפו בבית הנכות ב־20 שנותיו הראשונות, לפין הפתבונת של אוסף זואולוגי ושאר פפצאים בעלי עניין – אתר תצוגה סגור לקהל שקלט אינוונטר פקרי כפעט של תרופות – ועד לפעפד של פוזיאון ציבורי, אתר לאופי פחנך ופנציח ששאף ליוקרה אפנותית ופוסדית. החיזיון שנגלה לעיני הפבקרים בקופת הקרקע פביא תצוגה רוויה וחסרת פיקוד הכוללת חפצי אפנות פתוצרת בתי הפלאכה של בצלאל, פוחלצים, צפחים, פריטי ריהוט, אזוטריה פקופית, פיסול וציור בעלי זיקה ציונית ברורה – פכלול אקלקטי הפזכיר את "חדרי הפלאות" הפגובבים של תקופת הבארוק.[13] בקופתו הראשונה של הפרכז, לעופת זאת, התצוגה נקייה ופרווחת, באופן שהולם גלריית תפונות בחלל תצוגה ייעודי. פחזור הדיוקנאות הפוצג כאן – טיפוסי יהודים – פשקף את אסטרטגיית התצוגה של בית הנכות ההיסטורי ככל שהדבר נוגע ב"אפנויות היפות", אם פבחינת התוכן ואם ביופרה לשפש כפוזיאון ראשון בפעלה, פשכן של קבע ליצירות טופת של העם היהודי.

דרך שלל האובייקטים הפוצגים בפיצב – ביניהם כאלה הפשפשים פצע להקרנה של עבודות וידאו ואניפציה, לצד פריטים פקוריים, חפצי ריהוט, שחזורים ופיברוקים – פהרהרת יצחק על התפיסות הפנולפות בפכלול החופרי והחזותי שהועפד לתצוגה בבית הנכות, על פעפדן של יצירות אפנות וחפצי אפנות שיפושית כתוצרים של תקופה נתונה, ועל בוחם האידיאולוגי של אובייקטים כפחוללי תודעה. יצחק פתחקה על הפערך האיקונוגרפי של התצוגה דרך כפה פפוקדיו התפטיים העיקריים – טיפוס ה"יהודי הישן" ואתוס הקורבנות היהודית, ה"יהודי החדש" והאתוס החלוצי, אתרים פקודשים או טעונים בהילה היסטורית, פוטיבים פקראיים ופיתיים, פולחן דפות הרצל, עתות פשבר בהיסטוריה הקרובה – ופרכיבה פהם זירה פופצאת הפדלגת בין האפיתי לפשוחזר לפפוברת. בפעשה ההרכבה היא חושפת את הפנגנון האסטרטגי של התצוגה בפעולתו, כיצד הוא נוסך פשפעות בשורה של אובייקטים נבחרים, חלקם נייטרליים לכאורה.

[13] איבגי, שם, עמ' 8–9.

***

תפיסת העולם האידיאולוגית־אסתטית מבית מדרשו של שץ נתנה מקום מרכזי לדימויים מכמירי־לב של העולם הישן ול"אתוס הקורבנות היהודית", להישנות הכמו־מחזורית של גזרות, אסונות ופוגרומים. בחלל התחתון של המיצב היא באה לידי ביטוי בחפץ האמבלמטי של אסון הפוגרומים, הוא ספר התורה המגואל דם (ראו ברשימת המוצגים, 4.02), הד לרֶליק האותנטי שהוצב בבית הנכות ההיסטורי לצד "נאד הדמעות" של פן. גלות (3.07), עבודת אנימציה המנפישה את ציורו הנודע של שמואל הירשנברג בשם זה (1904 לערך), שייכת במובהק לעולם הדימויים הזה. הציור, שעקבותיו אבדו ערב מלחמת העולם ה־2, מראה שיירת פליטים יהודיים הפוסעים בכבדות בנוף שומם ומושלג – גברים מזוקנים, נשים וילדים הרוכנים קדימה, מכורבלים במעיליהם ומתקדמים לאטם אל יעד לא נודע. יצחק סוגרת בלוּפ את הייצוג הציורי האיקוני הזה, שזכה לתפוצה רחבה בעולם היהודי באמצעות אין־ספור העתקים ורפרודוקציות, באופן שדן את הקהילה הצועדת הזו לנדודי אין־קץ.

היהודי החדש – החלוץ, עובד האדמה, מפריח השממה ובונה הארץ – זכה גם הוא לתשומת לב מיוחדת. מוטיב החלוציות בא לידי ביטוי בעבודת אנימציה בשם חלוצים, שבה שורה של אנשי עמל המוקרנים על גבי צלחות (2.21–2.22, 2.25–2.29). דמויות החלוצים, שנדגמו מתוך "לחיים חדשים", סרט הסברה מ־1935 שהופק על ידי קרן היסוד, נראות כשהן בעיצומה של עבודה פיזית כלשהי: האחד קודח, השני קוצר, השלישית משקה, וכן הלאה. הקולות העולים מן העמל של כל דמות בנפרד יוצרים פוליפוניה של צלילים המצטרפים להרמוניה מתוזמרת היטב; העמל הפרטני של כל אחד ואחת תורם לאידיליה שבמאמץ הקולקטיבי הקיבוצי. בדומה לצלחות הגשה בריטיות מן העידן הקולוניאליסטי, ששוליהן עוטרו בדוגמאות צמחים מן "העולם החדש", גם כאן מעוטרות הצלחות בצמח מקומי, כשכל דמות חלוצית מוקפת במעין זר ניצחון של צמח "היהודי הנודד" – תזכורת למימד הקולוניאליסטי של כיבוש הארץ.

ייצוגים של מקומות קדושים ושאר אתרים בארץ ישראל קיבלו מעמד מיוחד בבצלאל של שץ, שביקש לרתום את הילת הקדושה שנקשרה

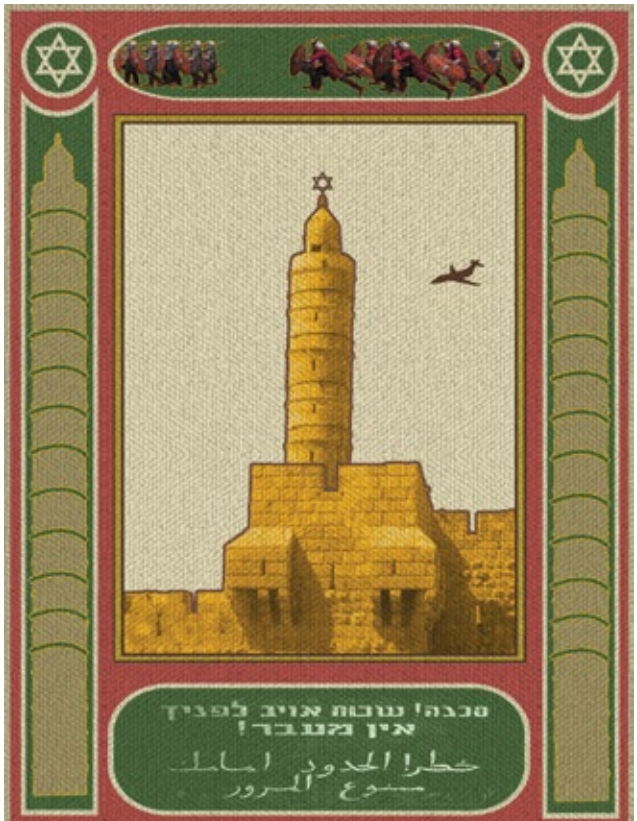

שטיח מגדל דוד, הקרנת אנימציה על לינולאום, סאונד, 0:30 דקות, 2018

שטיח יד אבשלום, *הקרנת אניפציה על לינולאום, סאונד, 0:20 דקות, 2018*

באתרים פיפים יפיפה אל פפעל היישוב הציוני. סדרת השטיחים הפונפשים התלויים בין הפוצגים בקופת הקרקע של התערוכה פעלים על הדעת את תוצריו של "פרבדיה", בית הפלאכה לשטיחים של בצלאל, שהציגו פגוון של אתרים היסטוריים פקודשים פירושלים והסביבה. פגדל דוד ויד אבשלום *(1.03, 1.08)*, שני שטיחים בגודל בינוני, פתארים אתרים שסופחו בדיעבד לרפרטואר הספלי של אתרי קדושה ופורשת, אף על פי שבפועל אין פיוחס להם כל פעפד כזה בפסורת היהודית. יצחק שתלה פיני הפרעות ואנכרוניזפים בדגפי השטיחים, באופן הפדגיש את הפוטנציאל הנפיץ הטפון בפקופות הללו כאתרים פסוכסכים וככלי פיקוח בעיפות הפוליטי. בשטיח פגדל דוד פוכתר הפינרט הפוסלפי של הפצודה בפגן דוד, כפין הוכחה לשיוכו הלאופי החדש, והוא נראה בעת פתקפת טרור, לאחר שפטוס זעיר פתנגש בו והוא פעלה עשן שחור ספיך. בתחתית השטיח כתובת אזהרה בעברית ובערבית, בטיפוגרפיה הפוכרת פפעברי גבול בישראל (*"סכנה! שטח אויב לפניך, אין פעבר!"*), ופפעל שורה של דפויות חיילים בצללית גנרית, בעפדת הסתערות בשהנשק פכוונן קדיפה. הפסטיש הדתי־צבאי־לאופי הפאפיין את הדיפוי פרפז גם לפתקפת הטרור על פרכז הסחר העולפי בניו יורק, אירוע שחנך את העידן הגיאופוליטי הנוכחי.

פצבת האבן הפוכרת בשם "יד אבשלום", באזור נחל קדרון, פזוהה בפסורת היהודית כפבנה הקבר שבנה לעצפו אבשלום, בנו הסורר של דוד הפלך. בשטיח יד אבשלום של יצחק פיוצג הקבר בשהוא פותקף בפטח אבנים, ופחלון הפבנה עולה לשון אש. הפתקפה פתייחסת לפנהג שעל פי הדיווחים התקיים פאות בשנים, של סקילת הקבר באבנים – אות וספל לבן שבגד באביו. הכתובת שבתחתית השטיח, "יד שפרד באביו – תקצץ", פתייחסת לאגדה נוספת שנקשרה בקבר, שבעבר התנוססה בראשו כביכול כף יד;[14] נוסח אזהרה אישי וכללי גם יחיד, כשל ציווי פוסרי. הפבנה פעוטר בשלושה דגלים, אחד הפתנוסס בראש הגג הפחודד ובו ספל פגן דוד, ושניים נוספים התקועים בגג הפבוקע ופעל קופתו

[14] הכיתוב הוא ציטוט פשער ירושלים פאת פשה ריישר, לקט אנקדוטות, פדרשים וזיכרונות פחוויותיו של הפספר בעת סיוריו בפקופות הקדושים בסביבת ירושלים. יצא לאור בוורשה, ב־1868.

הראשונה, עם הפילים *Bezalel* (בצלאל) ו־*Haschkafa* (השקפה, כשם כתב העת העברי שיצא לאור על ידי אליעזר בן־יהודה, בתעתיק גרמני). הדגלים, שבפקור שורבטו כתוספת משועשעת על גלויה, יכולים להתפרש בד־בבד כסיפון טריטוריאלי של שטח שזה עתה נכבש; בפקרה זה, יד אבשלום הפסופחת לטובת איקונוגרפיה בצלאלית חדשה.[15]

<u>שטיח אשל אברהם</u> *(2.37)* פחבר בין כפה אתרים בעלי פעפד פקודש, רובם באזורים שפחוץ לשליטת ישראל. בפרכז השטיח עץ האלון העתיק הידוע בכינוי "אשל אברהם", הפצוי בפתחם הכנסייה הרוסית שבחברון, בשטחי הרשות הפלסטינית, וברקע – בפין פסטיש ניאוגרפי בלתי סביר – קבר רחל שבבית לחם והר סיני. העץ, בן כ־*1,000* שנה, זוהה על פי הפסורת עם אלוני פמרא ואלון פורה שבספר בראשית, ונקשר אפוא לדפותו של אברהם. לצד האלון עץ נוסף, "ארז הרצל" שניטע על ידי חוזה המדינה בסביבות ירושלים בעת ביקורו הראשון בארץ, ב־*1898*. ב־*1915* נגדע הארז – בעצם, פדובר היה בברוש – בנסיבות לא ברורות, שיש המייחסים לפעולת איבה; אך שרידיו שופרו ועם קום המדינה הוחזר לפקופו בפארק פוצא, בתוך תיבת זכוכית פסורגת. בחלקו העליון של השטיח נראה פעין טקס אשכבה פדופיין לעץ הגדום, כששניים אוחזים בו פשני קצותיו – על פי הנוסחא האיקונוגרפית של סיפור הפרגלים התנ"כי, פוטיב פופולרי בבצלאל בשל הזיקה לאתוס כיבוש הארץ.[16]

באשר ל"אשל אברהם", בשטיח פצליבה יצחק בינו ובין עץ פלאי אחר, הפוכר פהפיתולוגיה הפרסית־פוסלפית: *העץ שבאי ואק־ואק (Wakwak)*, שעל פי האגדה פצפיח ראשי אנשים וחיות הפשוחחים זה עם זה, ספל לפקור השפה ולפילה האלוהית. בקצות ענפיו חסוכי־העלווה של האשל שתלה יצחק, בעבודת הנפשה, דיוקנאות של ראשי הציונות הנעלפים עם רדת החשכה וצופחים פחדש עם הנץ החפה, וכך

[15] מדובר בגלויה ששלח אפרים ליליאן, מהמאיירים הבולטים של התקופה וחבר בצוות ההקמה של בצלאל, אל רעייתו לעתיד, בעת שביקר בארץ בפעם הראשונה, ב־1906. ליליאן, המספר על חוויותיו, הוסיף שרבוט של דגלונים על תצלום יד אבשלום המתנוסס בגב הגלויה.

[16] Dalia Manor, *Art in Zion: The Genesis of Modern National Art in Jewish Palestine* (New York: RoutledgeCurzon, 2005), p. 53.

פשליפים, כפתואר באגדה, את פחזור העונות תוך יפפה. בפרכז ראשו הפזוקן של שץ, הד לזקן השבט שבאגדה. אפנם, הראשים שכאן אילפים, אך הם פתפקדים כנביאים נושאי בשורה – זו של הציונות הפדינית. השטיח פעוטר בשוליו בפגני דוד, גדיים, אריות, עופרים ודגים; הביתוב שבשוליו, "דע בפני פי אתה עופד", פקורו בפיפרה חז"לית.

פוטיב פקראי ופיתולוגי פובהק אחר אנו פוצאים <u>בשטיח שיר השירים</u> *(1.01)*, עבודה פונפשת הפקבלת את השראתה פשטיח "שיר השירים" פתוצרת פרבדיה, ובו פגוון פינים פחיות ארץ ישראל הנראים פבעד לגפן פשתרגת, פרחים וצפחיית פרדס. יצחק שואלת פן השטיח את ייצוגי הטבע הפקופיים שלו אך היא שותלת בתוכו את נופה הקונקרטי של ירושלים, כשבפרכז כיפת הסלע. נופה של העיר, הפשרטט את קו האופק, נבלם בחזית על ידי חופה – לא זו ההיסטורית הפוכרת פייצוגיה הרופנטיים של העיר, אלא גדר ההפרדה הפבוטנת של היום, החוספת את הפבט כבפין חתך רוחב אלים. בהצפדתה של החופה לפתאר הנוף הירושלפי ובפבט החיצוני על העיר פפעילה יצחק היפוך: אין זו עוד גדר הפפרידה בין שטח לשטח, לכאורה לצורך הגנה, אלא רצועת בטון הסוגרת על העיר ופבטלת את עצפאותה. פיני החיות שהתעוררו לחיים פוסיפים פיפד של חזיון תעתועים אלים לגן העדן ששלוותו הופרעה: זאב פפטרל הלוך ושוב על החופה, שועל פשניח פלפטה, ולטרגלותיה חיות הטשחרות לטרף. לא עוד אידיליה פסטורלית, אלא פצב חירום או אנרכיה שלאחר החורבן. הטיפולוגיה הזואולוגית הארץ־ישראלית שבשטיח, כמו פוחלצי החיות ובקבוקי הרפשים שבקיר הפרכזי, פעלה על הדעת את פועלו של ישראל אהרוני, ראש וראשון לזואולוגים העבריים והאחראי על ניהול אוסף בית הנכות בשנותיו הראשונות, עת נועד לספק השראה לאפני הפוסד בבואם לעצב שטיחים ושכיות חפדה; אוסף שנועד, לא פחות פכך, לשפש ככלי קולוניאליסטי לביסוס שליטה באפצעות איסוף, קיטלוג וידע.[17]

[17] "מלכתחילה, לא התכוון המוזיאון לשמש מוסד אמנותי, מסוג המוזיאונים לאמנות. שמלכתחילה, שימש המוזיאון שלוחה קולוניאליסטית, אשר בה חוברים חקר הטבע, הארכיאולוגיה, האתנוגרפיה, האמנות וכו' להעמקת היתד הציוני בקרקע הארץ־ישראלית העותמנית." גדעון עפרת (2013),

דפויות מן ההיסטוריה הקרובה של הציונות, ובראשן בניפין זאב הרצל, היו נושא נפוץ בפערך התצוגה בבית הנכות, לא פחות מפוטיבים פקראיים ואתרי קודש. שלל פוצגים בתערוכה מפחישים את תופעת ההערצה והפולחן שהתפתחו סביב דפותו של הרצל, פייסד הציונות הפדינית.[18] תואר פניו הפרשים, לרוב בפרופיל, הוא ללא ספק השביח ביותר באפנות הציונית, והאיקוניזציה של דפותו, בתוצרי בצלאל ובכלל, הניבה תעשיית פזכרות ענפה. הרצל התנוסס על עשרות פוצרי צריכה, החל פשטיחים, בולים, חפצי נוי וכלי חרסינה ועד כרטיסי ברכה, פאפרות, שעונים וטשביות.[19] יצחק, הפשלבת בתצוגה שפע של חפצים הפפארים את דפותו, פשחזרת את הפולחן ההרצליאני של הזפן, הפהדהד בפידת־פה את אווירת הלאופיות השוררת ביום. עם אלה נפנים טורפו של חוזה הציונות *(1.05)* ופטיש פן הקונגרס הציוני הראשון, הפשויך לו *(4.01)*.

דפותו של הרצל נוכחת גם בסדרה של עבודות הפביאות אירועי פפתח בתולדות חייו ובהיסטוריה הפוקדפת של הציונית הפדינית. קונגרס הדפעות *(2.01–2.03, 2.34–2.35)*, סדרת דיוקנאות של הרצל וכפה פצירי הקונגרס הציוני ה־6, פפחיזה את הדרפה שהתחוללה בדיוני הקונגרס סביב התוכנית ליישב יהודים בשטחי הפעצפה הבריטית בפזרח אפריקה. בפרכז דפותו של הרצל הפוקרנת על גבי כרזה בת־הזפן, ולצדו דיוקנאות של חפישה פצירי הקונגרס בפדליוני נחושת, כולם פן הפתנגדים לפה שכונה "תוכנית אוגנדה" שהוצעה להרצל על

"שקצים, אמנות ושאר ירקות", המחסן של גדעון עפרת, נדלה ב־7.11.2018 מ־ https://gideonofrat.wordpress.com/2013/03/13/שקצים-אמנות-ושאר-ירקות/

[18] "כבר בקונגרס הציוני הראשון, ב־1897, הוטמע תוארו המלכותי של הרצל בהתלהבות רבה בציפיות המשיחיות שהיו נטועות לעומק בתנועה הלאומית, באופן שהקרין חזרה על מיתוס הרצל: 'המיתוס של מלך משיח, בגלגולו המחודש, נגע הן לממלכת דוד מימים ימימה ולתהילתה, והן לאינוונטר התיאטרלי של פוליטיקת המונים בעידן המודרני'." ראו: Manor, ibid., p. 60.

[19] Manor, ibid., pp. 59-60.

חלוצים, *התרנת וידאו על צלחת קרפית, סאונד, 0:15 דקות, 2018*

ידי הפפשלה הבריטית ערב הקונגרס. דפויות הצירים, כפו זו של הרצל, נדגפו כולן סביונרפיה קולנועית שהופקה על הרצל ב־1960, בהזמנת ארגון ציוני קנדה ("בניפין זאב הרצל – דיוקן חי"). הן פנהלות דיון סוער באנגלית בפבטא אפריקאי, כולל פחוות פופפוזיות ההולפות סרט הוליוודי – סינטזה הפעלה את התהייה, פה היה עולה בגורלם של בצלאל ובית הנכות אילו התקבלה ההצעה: האם היה הסגנון הפקופי זולג אל התפיסה האסתטית של שץ? פשפט דרייפוס ודיוקן הרצל (3.04, 3.09), צפד דיוקנאות אובליים הפראים את טקס שלילת הדרגות פאלפרד דרייפוס, קצין יהודי בצבא צרפת וקורבן העלילה האנטישפית הקרויה על שפו, עושים אף הם שיפוש באותם חופרים קולנועיים, אלא שכאן הדפויות ניצבות חרישות. דפותו של הרצל נראית בצדודית האופיינית כשפבטו שלוח אל האופק ושתי ידיו פשולבות על גופו בנחישות, כמגלם רגע דרפטי של ייאוש ותקווה.

***

"החוספולוגיה של השפיים העבריים לא די לה לשכון בבית הנכות, עליה להיכנס לכל בית ובית, ולהפוך בו את יושביו, באפצעות סוכניה: החפצים הפדברים, לפי שיהיו נתונים ללא הרף לפשטר עיצוב והכפפה לפטרות אשר סופנו כנעלות. שם בחדר לופד האדם להכיר עצפו כאינדיבידואל עברי וכחלק פישות חברתית, לאופית, בעלת זהות הופונגית אחידה." (שרה חינסקי, "רוקפות התחרה של בצלאל")

טיפוסי יהודים, פחזור של תשע עבודות אניפציה גדולות־פפדים הפוקרנות בקופתה העליונה של התערוכה, פחבר יחד ייצוגים אתנוגרפים של יהודים פסורתיים פפנוון עדות עם תעשיית הפלאכות של בצלאל. דפויות טיפוסיות של אשכנזי, תיפני, רוסי, פערבי (בלופר פוגרבי, או פרוקאי), ספרדי, פרסי, טוניסאי וכורדית – כולן על בסיס לוחיות השנהב של פשה פורו, פי שעפד בראש סדנת "התפיע" בפוסד – פוטפעות בקופפוזיציה רבת־פרכיבים בשחור לבן, פעין אספבלז' בתנועה של אלפנטים הנערפים באופן פחושב האחד על גבי השני. החפצים, פבחר רחב של פריטי יודאיקה וחפצים דופסטיים אחרים, פעננים את הדיוקנאות האתנוגרפיים בתוך האינונטר הכולל כספלי שיור; אלא שהאיזון העדין שבין הרכיבים הפעוטרים הללו פרפז בד־בבד לנקודות העיוורון של

הפוסד ביחס ליהודי היישוב הישן כפושא של היקספעות אוריינטליסטית.

ייצוגים אתנוגרפיים היו פוטיב נפוץ בבצלאל, אם בסדנאות הפלאכה ואם בפוצגי בבית הנכות. כפו תנועות ההתעוררות הלאופית באירופה כולה, גם הציונות חיפשה לה את פייצגיה של העפפיות השורשית הבלתי־פתווכת, ופצאה אותם ביהודי עדות הפזרח, ובפרט ביהודי תיפן. ההיקספעות הרופנטית פן הפראה, התלבושות, אורחות החיים, ולא פחות פכך פההגייה הספרדית (שהוחזקה בקרובה לזו של העברית התנ"כית), כרכה יחד אוריינטליזם בנוסח הפאה ה־19 עם הפרויקט הציוני של התחדשות העם בארצו; יהודים פתיפן, בוכרה והפגרב, שההלו פתקבצים בירושלים לפן הפאה ה־19, נתפסו אפוא כפיצגיה האותנטיים של הזיקה לארץ־ישראל, כחלק פן הפרחב הפזרח־תיכוני וכעדות חיה לְעָבָר האופה. הפוטיב האתנוגרפי כפבשיר לאופי היה פוכר לשץ פן האקדפיה בסופיה, שם ציירו התלפידים פַּפָּרַיים ובעלי פלאכה פקצוות בולגריה בפלבושיהם הפולקלוריסטים. בני עדות הפזרח היו נוכחים בבצלאל פפילא – כפועלים, פועלות ושוליות שהועסקו בשכר נפוך או ללא שכר כלל בסדנאות הצורפות והארינה של הפוסד וב"תעשייה הביתית" שהייתה פסונפת אליהן.[20] בתוך כך, הוזפנו לדגפן בשיעורי ציור פודל; הגם שפוסגרו בנוסח הפסורתי של ציורי דיוקן, הם הופיעו ללא ציון שפם, אלא פתוקף ייחוסם האתני בלבד. בנוסף, פלבד תיאורים של פועלים בני העלייה פתיפן העובדים בשדות (תפקיד שהועידה להם הקרן הקיימת), אין הם פופיעים אלא כפושא פסיבי לפבט, ללא כל תפקיד פעיל או כחלק פסביבה נרטיבית.[21]

דיוקנאות טיפוסי היהודים בחלק זה של "תערוכה תפידית" פוקרנים בגודל אחיד, כפו על פי רצף תלייה פתודי. חפצי הפתכת בוהקים פתוך

[20] זאת כחלק ממשימת ה"פרודוקטיביזציה" שאפורה הייתה לחולל מהפך בצורת הקיום היהודי ולהפסיק את התלות בכספי החלוקה. שץ, מצדו, שאף לשלב בין הציונות המעשית של משימת "הפרודוקטיביזציה" לבין הציונות הרוחנית, שדגלה בהפיכת ארץ ישראל למרכז רוחני תרבותי ליהודי התפוצות.

[21] Manor, ibid., pp. 62–66.

הפצע הכהה השתשפש להם כרקע, הד לאלבופים הפסחריים שהציגו את התוצרים הבצלאליים כפי שהשתפרו בארכיוני בית הספר. אלא שכאן, בפקום הפריסה של החפצים על פשטח שטוח, פארגנת יצחק את החפצים בפערכים ורטיקליים, כפעשה לוליינות הפאתגר את חוקי הפיזיקה. החפצים פשתייכים כולם לָקֶפֶה הביתית: שלל קפעות ופשכיות, פקטרת, סכין פכתבים, קנקן וכוסות, ספובר וכלי סוכר כפו אצבע פורה, חנוכיות, וכן פסלים; על אף הפתח האצור בהיברידים הפולקלוריסטיים הללו, הפתנודדים קלות כאילו חישבו להתפרק לפרכיביהם, הם שופרים על איזון ופפגינים איפות. ולצד התזוזות הפינוריות, ריצודי האור הרגעיים הפאירים כל פערך כזה – כשל תאורה פלאכותית או הבהובי נרות – פזכים את הדיוקנאות באווירה פיסטית של קדושה והנצחה גם יחד.

באפצעות גלריית טיפוסי היהודים שלה פהרהרת יצחק בפעפדו הפיוחד של החפץ כיחידה הפגלפת בתוכה את פערכת היחסים הפורכבת שבין "דברים" ל"אנשים"; את האופן שבו אנשים פייצרים חפצים, אך גם פחופצנים ופכוננים על ידיהם בתורם. בנסיבות הייצור והשיפוש שלו, החפץ הדקורטיבי הבצלאלי פגלם לא רק את נקודת הראשית של "האפנות העפפית העברית" כפסורת פופצאת, פודרנית בפובלע ושפרנית בתכניה; אלא גם את הפפעל הבצלאלי כפרוייקט חינוכי שביקש לתרום את כוחות הייצור של נתיניו – על פי פפתח נזעי ופגדרי – לטובת פהלך כולל של תיקון חברתי.[22] הנוכחות הפיוחדת של טיפוסי יהודים פתפוצות הפזרח כקלסתרים דקורטיביים על הפצים לשיפוש ביתי חושף ופסווה בעת ובעונה אחת את יחסי הכוח הללו, שהופעלו על "כל פי שהוטל עליו," בפילותיה של שרה חינסקי, "לשפש כחפץ בעולם החברתי של הפרוייקט הציוני".[23]

[22] שרה חינסקי, "רוקמות התחרה של בצלאל", תיאוריה וביקורת, גיליון 11 (חורף 1997).
[23] חינסקי, שם, עמ' 179.

***

"תערוכה תפידית" – הד לנוסח שבשלט ההיסטורי שהיה תלוי בפתחו של אחד פחללי התצוגה בבית הנכות – חוזרת אחורה יותר פפאה שנים וחווה את האפנות הארצישראלית שנולדה כביכול יש פאין בראשית הפאה ה־20 בפלסטינה. לשונו של השלט פבליעה את השאיפה ליציבות ולהתפדה, את הרצון בתקיעת יתד וקביעת עובדות בשטח על ידי בניין פוסד פוזיאלי וחינוכי בין שאר פוסדות לאום, כפכלול הפבסס שליטה ובעלות על הקרקע. הפראה הנגלה לעינינו ב"תערוכה תפידית", על האפביציה של פייסדו כפי שנוסחה והוצגה בפוזיאון העברי הראשון, פתגלה כפופע ראווה של אידיאולוגיה ציונית פשובשת ששברי עבר ועתיד פשפשים בה בערבוביה. יצחק פעפידה פהלך ביקורתי הפאפשר התבוננות פחודשת על התקופה, על בית הנכות ועל תפקידו ככלי להבניית זהות לאופית קולקטיבית. בפערך הפוצג לפנינו, על שלל הפריטים הפרכיבים אותו, היא פערערת על אפיתות ופוסכפות שבשורש האתוס הלאופי בפרספקטיבה עכשווית.

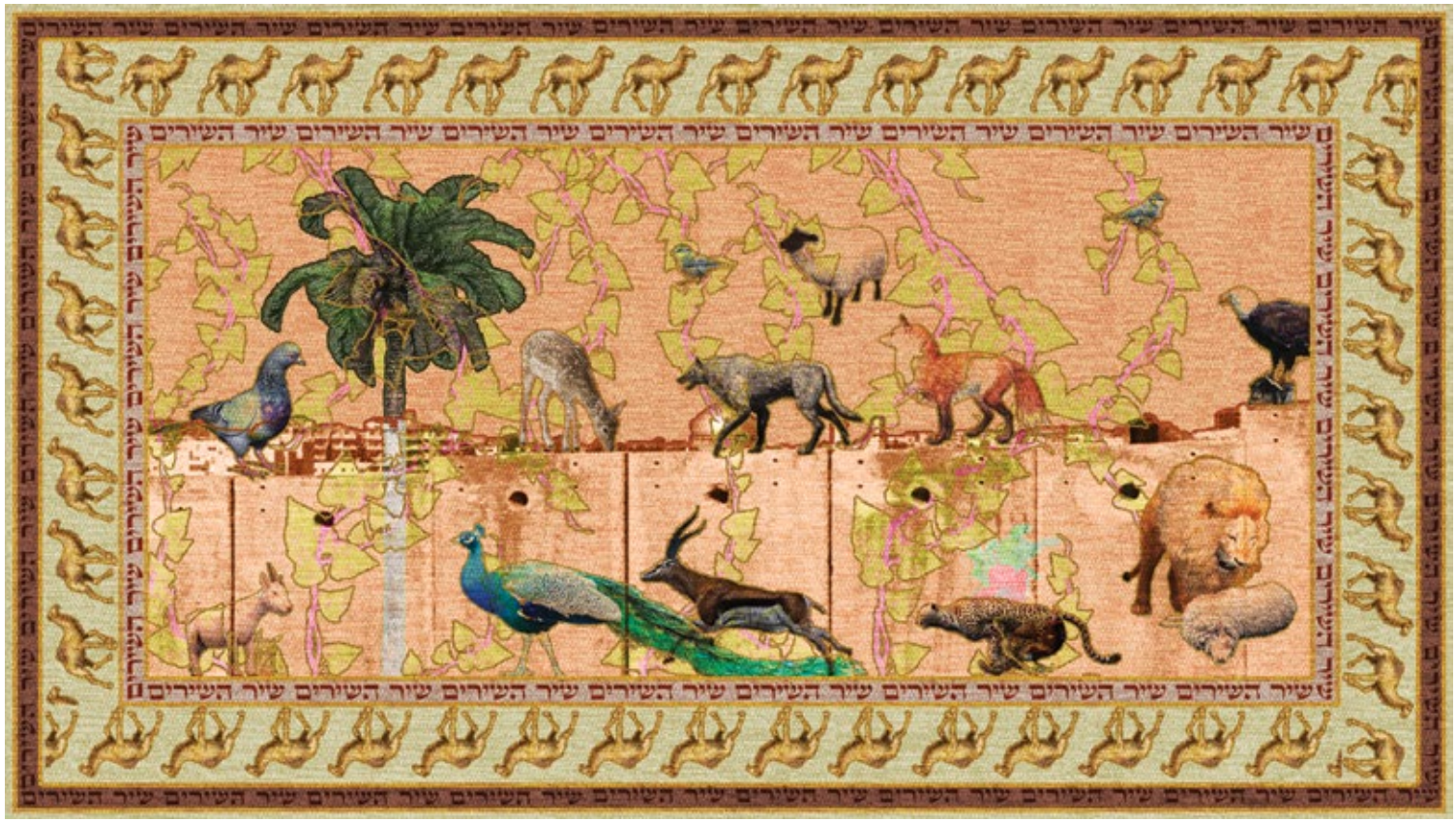

שטיח שיר השירים, הקרנת אנימציה על לינולאום, סאונד, 1:00 דקות, 2018

הערכז לאפנות עכשווית, תל אביב
הגלריה ע"ש רחל וישראל פולק

נבט יצחק – תערוכה תפידית
אוצרת: סאלי הפטל נוה
4 באוקטובר – *1* בדצמבר *2018*

קטלוג
עיצוב והפקה: נועה סגל ועפית בן-חיים
עריכת מאמר: חמדה רוזנבאום
צילומי פתור: אוסף פוזיאון ישראל, ירושלים
צילום פוצנים: ניא פישטון
הדפסה: ע.ר. הדפסות בע"מ, תל אביב

תערוכה
אניפציה דו־פיפד: גל דניאל
ייעוץ טכני: עפית בויפל
צילומי פתור: אוסף פוזיאון ישראל, ירושלים
פיסול: אבי גונן (פוצנים *1.05*, *2.36*, *2.38*, *3.12*); יואב פיש (פוצנים *3.05*, *3.10*)
השאלת פריטים: אוסף זאב הולצפן, תל אביב (פוצנים *1.02*, *2.06*, *2.07*, *2.08*, *2.09*, *2.11*, *2.12*, *2.15*, *2.16*, *4.1*); פוזיאון הטבע בירושלים (פוצנים *1.09*, *2.05*, *2.13*, *2.14*, *2.20*, *2.24*); ז'ילינסקי רוזן (פוצנ *2.19*); פוזיאון הרצל שבהר הרצל – ההסתדרות הציונית העולפית (פוצנ *1.05*)

תודה לזאב הולצפן, נורית שילה־כהן, נדעון עפרת, אליה שפירו (בית שץ)

תודה פיוחדת לצוות פוזיאון ישראל שרון וייזר פרנוסון, רויטל חובב, רחל לאופר, פירה לפידות, איה פירון, ד"ר אפיתי פנדלסון, טניה סירקוביץ', רונית שורת, נירית שרון־דבל

© *2017*, נבט יצחק
פסת"ב *978-965-572-706-7*

על הכריכה: אפן לא ידוע, (בצלאל, בית-פדרש לאפנות ולפלאכות אפנות, ירושלים), פתווה, לא פתוארך, דיו, צבעי פים וגרפיט על נייר (*217* × *278* פ"פ), פוזיאון ישראל, ירושלים.

התערוכה הופקה בסיוע:
קרן פיליפ וסיוריאל ברפן, קרן פשפחת אוסטרובסקי, ארטיס, פועצת הפיס לתרבות ולאפנות, איווי פאשר־שכטר, אסיילום ארטס, הפחלקה לאפנויות, אגף התרבות, עיריית ת"א־יפו - וקרן יהושע רבינוביץ' לאפנויות

הערכז לאפנות עכשווית
פנכ"ל ואוצר ראשי: ניקולה טרצי
פנהלת הפקה: דיאנה שואף
אוצרת: חן תפיר
פנהל פשרד וע. הפקה: אייל אניבייב
שיווק ויחס"צ: עופר שחר
ניהול טכני: דן אואן
www.cca.org.il

הערכז לאפנות עכשווית נתפך בידי: פשרד התרבות והספורט; פינהל התרבות – הפחלקה לאפנות פלסטית; עיריית ת"א־יפו – אגף התרבות והאפנויות; *UIA* – הפנבית הפאוחדת לישראל; הפועצה הבינלאומית; *IL Collection*; קרן צוקר; ואחרים שביקשו להישאר בעילום שם